

ROJANÛ

kovara huneri çandi û edebi

NAVEROK

Ji Xwendevevanan.....	3
Kurdên Tirkîyê: Neheqî û Teror—R.KRISTEV.....	4
15 Saliya Dr. Nuri DERSÎMÎ.....	6
Daxuyani-TEVGER.....	8
HESKÎF dî bin avê da dimine, BARAN.....	10
Çend Çarin.....	13
Tenê welat dîkare meriv bextewar ke.....	14
Ji Gernama Ewliya ÇELEBÎ.....	16
Komcivîna KOMKAR'ê ya 10'an.....	20
Mesaja Îsmail BEŞÎKÇÎ.....	21
Navê Aziz NESÎN ji kete lista "Parvekaran".....	22
Piyes.....	24
Quncikê Zarokan.....	28
Helbest-Cegerxwin sax e.....	30
Weşanên Nû.....	31

Sal: 10
Hejmar 64, Ilon 1988

XWEDÎ : KOMKAR - Swêd
BERPIRSIYAR : Şeroyê BOTAN
NAVNIŞAN : Döbelnsgatan 16 B
113 58 STOCKHOLM
TELEFON : 08/ 32 82 51
HESAP NO : PG. 458980 - 0

UTGIVARE : Svensk-Kurdiska
Arbetar Föreningen
ANSVARIG UTGIVARE : Ş. BOTAN
ADRESS : Döbelnsgatan 16 B
113 58 STOCKHOLM
TELEFON : 08 / 32 82 51
PG : 458980 - 0

Ji XWENDEVANAN

Ji perpîrsiyarên Roja Nû ra:

Hevalên delal, wek hûn ji baş dîzanin neyarên me ,wek hemû mafên gelê me,pêşdaçûna bêje û zîmanê kurdi yê nwisiki ji naxwazîna bibînin. Bî rasti "Roja Nû" bî kurmanciyêke zelal, vekirî û xîzîneke peyvan ku baş dewlemend e tê nîvîsin. Ev yek ji bona bêjeya me û pêşdabîrîna zîmanê nîwîskî pîr hêja û pêwîst e.

Hemû zaneyên kurd û hevalên kurdan dîbinîna , ku hûn xwe ji her hawî de, ji bona kovareke spehî û dewlemend bîweşîna dîhelkîna. Ez dîkarîm bî serbîlîndî bibêjim ku hûn gîhane vê armancê.

Erê, "Roja Nû" dî nav dilê gelê kurd û hevalên wî da cîhê xwe yê hezkîrî û germ dîgîre...

Mîna perê abonetîyê şand ez hêvidar im hûn kovarê her tîmî ji mîna re bîşînin.Spas ji we hevalên delal re !

Bî slavên biratî û şoreşgerî

Nurnberg
Azad FESÎH

Ji endamên ROJA NÛ ra

Berî her tîştî pîr slavên germ ê welat lî we teva dîkîm û paşî jî ez, pîr slavên gîranbûha yê şoreşgerî jî we hemû hevalan ra pêşkêş dîkîm. Zor spasîya we teva dîkîm jî bo karekî usa hêja. Ez jî we ra hertîm pêşketîna, serkevîna û serfîrazî daxwaz dîkîm.

Bîrayên hêja, ez bî xwe kurdekî jî Kurdistanî Bakûr im (Kurdîstana Tîrkîyê). Eva qedereke ku mîna jî welat xwe gîhandîye Yekîtîya Sovyet û ez nîha lî vîr dîmînim. Çawa tev dîzanîna lî Yekîtîya Sovyet Kurd pîr in. Wana çend hejmarên Roja Nû dane mîna lê gava mîna rûpelê kovarê qulîband, bê hemdê mîna hêstîr jî çavan nîqîtin ser rûpelê kovarê. Belam lî welat ew dîjîmînen nîjadperest, xwînmîj nahêlîna em bî zîmanê dayka xwe ê şêrîna bîxwîna û bînîvîsîna. Lê mîna ew kovarîna bîrîna mal û mîna xwend, xwend û cardîna xwend, cardîna... Usa ku her kovarekê pênc - şeş cara lê vegeyîyam. Usa zîmanê şêrîna lî mîna xweş dîhat, te dîgo qey ez kasa jîyanê vedîxum.

Hevalno, daxwazîyêke mîna jî we heye ku, hûn her hejmareke Roja Nû jî mîna ra bîşînin.Ê kevîna ê nû be jî tîşt nabe da ku ez, zîmanê dayka xwe û pêra jî çanda gelê xwe rînd fêr bîbîm. Emê wan perdên reş yêna ku nîjadperesta danîye enîya çavê me bîqelêşîna û emê bîgîhîjîna ronahîyê.

Cardîna zor spasîya we teva dîkîm û jî gel ra pêşketîna daxwaz dîkîm. Pêşketîna her jî bo gelên bîndest ra!..

Bîmîre nîjadperestî!

Bîjî têkoşîna gelê Kurdistan!

Yekîtîya Sovyet, 07.07.1988

Serbest WELAT

WELATÊ ME

Welatê me Kurdistan e
Dagîrtî ye bîna destan e
Hêla xelkê bîhar havîna
Tîm jî me ra zîvîstan e
Herre lao xelkî rezîlo
Tu neçaro tu sefîlo

Dêrsîm jî Meletîyê wê da
Her newalek çend tîrb tê da
Hûr û gîran qîrşûna xwarîna
Êdî rîzîna bîna erdê da
Herre lao xelkî rezîlo
Tu neçaro tu sefîlo

Çar xwînxwaran par kîrîme
Jî heqê wan kar kîrîme
Xeber tê vî alî dînyê
Herro hêlek ar kîrîme
Herre lao xelkî rezîlo
Tu neçaro tu sefîlo

FEDAYÎ

Lı Ser Kurdan Kitêbek Nu:

” KURDÊN TIRKIYÊ : NEHEQÎ Û TEROR ”

Lı Bulgarya rojnamevan Radoy KRISTEV bı vi navi kitêbek derxist. Kitêb ji çend biran pêk tê. Bı kurti lı ser diroka Kurdan a berê dısekine û xasima büyerên pişti Şerê Cihanê I. û lı ser rewşa dawı dısekine. Me pêşgotina vê kitêbê wergerande Kurdi û lı jêr pêşkêşî xwendevanan dıkm.

Kurd, bı rasti, yek ji gelên Rojhilata Navin yên heri kevn in. Ew bimeciyê vi welati yê kevn in û dı sedsalên II - VII da saziya xwe ya Kurd wek civateke etniki pêk anine. Ew zmaneki Hindi-Ewrûpi qıse dıkm ku ji beşa İrani ye. Zmanê wan dı sedsalên VI - VII da wek zmaneki xweser dıghê û xwe nişan dıde.

Zanina me dı derheqa firehiya erdê Kurdıstanê dı navbera 410.000 û 515.000 km² da dıguhure. Tenê firehiya Kurdıstana Tırkiyê 220.735 km² ye ku ji sedı 29,9'ê Tırkiyê pêk tıne.

Kurdıstana Tırkiyê ku ji 18 wilayetan pêk tê, xelkê xwe bı pırani Kurd e. Ew wilayet Gridax, Adıyaman, Bingol, Bitlis, Van, Diyarbekır, Xarpıt (Elaziz), Erzurum, Erzingan, Entab, Qers, Meletye, Mêrdin, Mûş, Ruha, Sêrt,

Dêrsım (Tunceli) û Çolemêrg (Hekkari) ne.

Dı sedsala XV da Kurdıstan dı nav sinorên dewleta Farıs (Pers) da bú. Dı sala 1914 da Kurdıstan dı navbera du imparatoriyan da -Osmani û Farıs- bú du parçe.

Wi zemani gelên dı bin bandûra İmparatoriya Osmani bı aliyê abori, cıvaki û çandi ji Tırkan gelek pêşva bın û rewşa hanê heya destpêka sedsala XIX dom kır. Tırk dı dawıya sedsalê XV û nivê pêşini sedsalê XVI da wek geleki çêbûn. Bona vê yekê ji ew lı ser Kurdan bê tesir bın.

Pişti Şerê Cihanê ya I. dı navbera Tırkiyê, Iraq, İran û Sûriyê da bú çar parçe.

Jı ber astengên ku hukma Tırk derdıxe pêş merivan, gelek zehmet e ku meriv hejmara Kurdên Tırkiyê çıye, rasterast hin be. Ew, vi

hejmari, çıqa ji dest hat, kê m nişan dıdın.

Gora Salnama Statistîkên Tırkiyê ya 1964-1965 (rûpel 77, 93) hejmara kesên ku li Tırkiyê Kurdi qise dikin usa ye:

Sal	Yên ku Kurdi qise dikin (bî hezari)	
	Wek zmanê dê	Wek zmanê duduyan
1955	1680	681
1960	1848	712
1965	2328	

Kurdên li der Kurdistanê (li ali dînê Tırkiyê) li vîr ne hatine nişandan. Dıgel vê, pîr kes ji tîrsa zordestiya dewletê Kurditiya xwe veşartine. Disa ji, ger lêkolinek baş bê kîrîm, xuya dibe ku di sedsala XX, salên 80 da hejmara Kurdan bî tevayî 20 milyoni derbas dibe. Ji zêtîrî sedî 85'ê wan li Kurdistanê dijîn ku ew sedî da 24'ê tevayîya nufûsa Tırkiyê pêk tînin. Hejmarê Kurdan belkî hin ji zêtîr e.

Çend zaravayê (diyalekt) zmanê Kurdi heye. Bîngeha wan coxrafî ye: Kurdiya Bakûr, ya Navbendî û ya Başûr. Kurdên Tırkiyê zaravayên Kurmancî û Zazakî, ango beşa Kurdiya Bakûr qise dikin. Gora îstatistîkên resmî yê Tırkiyê, ya sala 1965, li Tırkiyê 2 180 721 kes Kurmancî, 147707 kes ji Zazakî qise dikirine. Disa gora van statîstîkên resmî, xelkê ku li Rojhilata Feratê diji, sedî da 65 Kurdi qise dike.

Weki li Ruhayê, Diyarbekrê û Gridaxê hejmara kesê ku Tırki nîzanî sedî da 60 - 70 ye, ev hejmar li sêrt û Hekkariyê dibe sedî da 85 - 90.

Di sala 1970 da sedî da 77'yi Kurdan xwendin û nivîsandin ne dîzanî bû (sedî da 64 mêr; 91 ji); niha ev reqem bûye sedî da 40.

Kurdîstana Tırkiyê ji aliyê heyiyên bîmerd gelek dewlemend e, weki hesin, krom, sîfar û hwd.. Temamiya xezneyên nîfta Tırkiyê li Kurdistanê ye. Weki di sala 1950 da 18 000 ton nîfta xam dihat derxistin, di sala 1975 da ev giha 3 150 000 ton. (Di sala 1980 da hewcedariya Tırkiyê bî nîftê, salê da 14 milyon ton e.)

Kurdîstan ji aliyê ava herîkok ji gelek dewlemend e. Ew ji elatrika ku Tırkiye bî dest di-

xe kîfş dibe. Li Tırkiyê hêza elatrikê 16 518 458 KW e. Ji vê 6 188 710 KW ji Ferat, 1 518 235 KW ji ji Diclê çê dibe.

Hîmber ewqas dewlemendî ji ci û warên Kurdan ciyên herî şundamayi ne li Tırkiyê. Ev ji siyaseta dewleta Tirk pêk tê ku tîm diji gelê Kurd e. Li Tırkiyê di navbera salên 1935 û 1965 da dereca pêşveçûnê 16,4 û 28,3 (bo hezar kesî); lê ev hejmar li Kurdistanê 9,3 û 17,2 bû.

Di sala 1969'an da para sermiyanê ku şirketên şexsî li Kurdistanê datanî tenê sedî da 1,93 bû.

Weki sedî da 19,8'ên saziyên senaiyê tenê li bajarê Stembolê ye, lê li Hekkariyê sedî da 0,09 e.

Li Kurdistanê sedî da 72'yê gel bî cotkari mijûl dibe. Li Tırkiyê ji temamiya makinên çandîniyê tenê sedî da 3 li Kurdistanê ye. Lê ji temamiya erebên ga û hespan sedî da 39 li Kurdistanê ye. Bî aliyê dezgeyê ekonomîk pêwendiyên fêodali, eşîrtî û malbatî hin berdewam e. Ji sedî 16,6 kes xwediyê sedî da 77'ê tevayîya erdê ye, lê hîmber vê ji, sedî da 38 kes bê erd e.

Pêşveçûna kapitalîzma Tırkiyê, xasîma li Kurdîstana Tırkiyê ne bî reneki klasîkî ye, ew bî şîkleki nivfêodal e. Bona vê yekê li Kurdîstana Tırkiyê sînfî bûrjûwa ji aliyê çêbûnê hin ne giha ye.

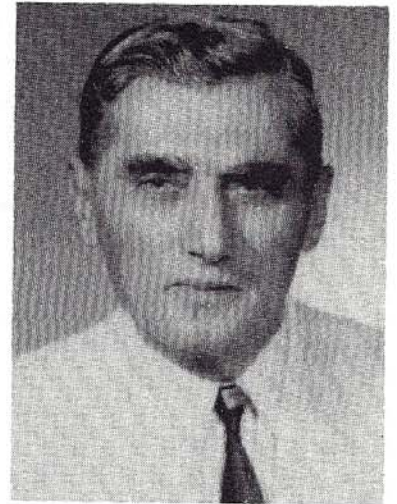
Kurdîstana Tırkiyê bî aliyê eskerî ji qîmetek xwe ya stratejîk heye. Piştî ku DYA (Dewletên Yekbûyî yê Amêrikê) li Rojhilata Nêzik û Navîn da bî ci bû û ew der ji bo mafên xwe wek ciyekî jiyani îlan kir (sedî da 69'ê xezneyên nîftê li vê mîntiqê ye), ew qîmet hin zêtîr bû.

Bî riya Kurdîstana Tırkiyê sinorên NATO û SSCB di rêşayîyê da rasterast digehê hev. DYA, agahdariyê ku derheqê SSCB bî riya keştîyên Kozmos bî dest dixe, sedî da 30 ji ser Tırkiyê distîne. Eger meriv bine bîra xwe ku pîraniya van bîngehên eskerî li Kurdîstana Tırkiyê ye û bîngehên DYA ên eskerî li Îranê hatine girtin, hingê Kurdîstan bî aliyê stratejî zêtîr granbuha dibe. Bona vê yekê ye ku niha li Kurdistanê balafîrgehên nu û nûjentîr tînan avakîrî.

DYA li Kurdistanê siyaseteke diji Kurd bî rêva dibe.

Werger: DARA

Dr. Nûri Dersîmi

Îsal 15 saliya mırına ronakbir û welatparêzê Kurd Dr. Nuri Dersîmi ye...

Bî vê munasebetê em dıxwazın ku wi bî bir binın. Jı ber xebat û têkoşina wi ya welatparêz ev yeka heqe ji...

Çawa ji navê wi ji tê zanin, ew ji hêla Dersîmê bû. Dersîm bî sedan sal bû ku aza û serbixwe dîjiya û dijmin nıkarıbûn bıketana erdê Dersîmê. Dijmin pır caran cerıband, lê nedıkarıya ku vê navça Kurdistanê bıxe bın destê xwe û gelê wê dil û bındest bıke.

Gel bî zıman û çanda xwe, bî kılâm û govenda xwe, lı gora daxwaza dilê xwe dîjiya.

Nuri Dersîmi ji dı van hoyên azad da ji dayik bû û xortaniya xwe dı vê hewayê da derbaz kır. Dersîmi dı şın û şahıyan da, şer û cıvatan da beşdar bû. Ramanên netewî, zıman û kultura kurdi ew rınd zeft kır. Havênê welatparêziya xwe dı welatê xwe da, dı nav gelê xwe da girt...

Dersîmi 1911'an da xwendına navin (lise) qedand û berê xwe da Îstembolê. Lı wır, dı mekteba Beytariyê da qeyd dibe.

Dı wê demê da, dı welatê Osmanıyan da guherandinên mezin hene. Jontırk hatine ser hukum. Jı ber baweriyên xwe yên nijadperest, gel dehfi şer dıkın. Bajarê Îstembolê ji ali politik da dıkele, gelek millet û hürgelên nav dewleta Osmani da, ji bo mafên netewî û kulture hewl dıdın û xebat dıkın. Ew tışt lı ser xwendevan û ronakbirên Kurd ji tesirê dıke...

Xwendevan û ronakbirên Kurd, bı navê "Kurd Teali Cemiyeti" cemiyetek pêk anıbûn.

Dersîmi, dı wexteki kın da bû endamê cemiyetê û dı xebatê da cihê xwe girt.

Aliki da mekteba beytariyê dıxwend lı aliki ji dı kar û barê cemiyetê da beşdar dıbû. Rewş û xebata lı Îstembolê welatparêziya wi şıdand û xurttır kır.

Dı destpêka Şerê Cihanê 1. da ew gırtine eskeriyê û şandın Erzınganê.

Dersîmi, dı şer da rewşa Kurdistanê ya nazık dıt. Telef û surguna gel û serübûna Kurdistanê dıt, pê dilêş bû. Bı dızı lı dıji şer dı nav eşıran da propaganda dıkır. Jı tşkılıyên wi yên bı gel ra komutanên Osmanıyan acız dıbın û wi dışının Sêwasê.. pıştra ji Girasunê...

Dı sala 1917 (meha Tebaxê) terxis dıbe û vedigere Îstembolê. Pıştı salekê mekteba beytariyê dıqedine. Bı bıryara Cemiyeta Kurd Teali, tayına xwe derdixe Sêwasê. Dı 1919'an da dest bı Veterineriya navça Dırıgi, Zara û Kangalê dıke.

Alişan Beg - Alişêr û Dersîmi lı gor armanca cemiyetê dıxebıtın û gelek cıyan da şubeyên cemiyeti damezrandın. Dı nav eşıran da ji bo ku neyarti, dubendi bêne kevandın, kûr nebın lı hember dijmin yek bıbın pır cehd kırın.

M.Kemal ji xebata Kurdan hêrs dıbû.. Lı qeza Koçhisarê çiftlık da Dersîmi û sozê mebusiyê ji serda. Û xwest ku ew xebata welatperweriyê cih bıhêle û wi bıkırn...

Lê Dersîmi, tu caran qımet nedıda malê dınê. Wi rınd dızaniya ku kesên ku xwedi welatnınn nıkarın bıbın xwedi çiftlık û mal ji. Dı bın destê dijmin da xwedi malbûn her wext bê balbûn e...

Dersîmi dı şerê Koçgıriyê da çı jê hat kır. Bı xwe pıştgıriya gelê Kurd kır. Dı navbera cemiyetê da, dı navbera heyetên dewletê û serokeşıran da dıxebıtı...

Lê pır mıxabın ku hêzên dijmin, ew serhıldana han bı xwinê vemırand. Bı hezaran zar û kal, jın û mêr hatın kuştın. Laweki Dersîmi ji

bı navê Ali, dı vi şeri da tevi şehidan bû.

Bı destê komandarê Tirk -Nureddin Paşa, Koçgiri hate wêrankirin. Mehkema kolonyalistan derheqê Alişêr, Dersimi û 108 kesên dın, bıyara idamê dan. Lê Alişêr, Dersimi û pêşewayê eskeri Mahmut Beg û hin şervanên dın neketine destê dijmin û dı 15'ê Gulanê 1921'i da xwe gıhandın Dersimê.

Şervanên ku ji Koçgiriye hatibûn, bı Seyid Rıza ra civiyan, lı ser rewşa Koçgiriye û girtiyayan peyvın û lı çaran geriyan.

Seyid Rıza bı daxwaznameki (dilekçe) kirinê hukumeta Tirk lı Koçgiriye, protesto kir û daxwaza berdana girtiyên ku dı dadgehên eskeri da mehkeme dibûn kir.

Dı wexteki kurt da girti hatine berdan û efûkirin, xeyni Dersimi û Alişêr. Jı ber vê yekê herdu welatparêz dı Dersimê da bı cih bûn û bûne hevalê Seyid Rıza yê nêz.

Pışti serhıldana Şêx Seid, zulm û surgun lı ser Kurdan domkir. Hukumeta Enqerê, Dersim girtibû rojevê. Jı ber vê lı behanan dıgeriyan... Dıxwestın ku Alişêr û Dersimi teslim bın.

Rojekê waliyê Diyarbekır çû Dersimê û S. Rıza dit. Xwest ku S.Rıza û Dersimi ji Dersimê derkevin. Armanca dijmin aşkera bû. Dıxwestın ku gel ji serok û kadroyên xwe yê zana mehrûm bihêlin. S.Rıza, ji bo xwe ew tişt qebûl nekır, lê ji bo N.Dersimi qebûl kir (wek taktik). Lı bajarê Elazizê, çiftlika Holvenkê danê. Seyid Rıza dıxwest ku 'Dersimi, dı Elazizê da bimine, ji ber ku wê Dersimi ji tevgera Dersimê ra bêtır bı kêr bihata.

N.Dersimi pêwendiyên xwe bı S.Rıza ra dıdomand. Û dijmin pê baweri nedikir. Careki Dersimi, bı navê "xıyaneti" û "cihêxwazi" ketibû lista polis.

Pır çaran davêtın ser mala wi û ew taqıp dıkirin. Gelek dostên wi yê berê, rüyê xwe jê guhastın.

Hukumetê dıxwest ku bı darê zorê û bı malê dınê wi bı xwe va girêde. Lê wi ev sernizmiya tu wexteki qebûl nekır, û dı hemû kar û barê xwe da bı hevalên xwe şêwiri.

Gelek çaran tê girtın, ji ali amır û komandarên Tirk va tê tehditkirin. Dersimi bı rık dı berxwe dıde, ji doza xwe ra ixanet nake û bı tu menfaeti ra nayê girêdan.

Keminên ku Mıstefa Kemal lı hember serokeşiran datani wek mebûsi, erazi, çiftlik û yê dın... Dersimi tu wexteki baweriya xwe pê neaniye, bı meqam û peran nehatiye xapan-

dın. Hertım baweriya Kurd û Kurdistanê, ser menfaetên şexsi ra girtiye û dil nebûye..

11 İlon 1937'an da bı destûra S.Rıza, Dersimi ji welat derket û çû Sûriyê. Jı bo ku doza Kurdan bı cihanê bıde naskirin û hevalan jê ra çêke.

Ew kesên ku dı 1925'an da, ji ber hukum bazdabûn û lı Sûriyê ciwar bûbûn, dit wek Kamuran Celadet Beg, Dr.Ahmet Nafiz, Menduh Selim, Qedri Can û y.d.

Bı van hevalên xwe va ji bo ku qetliama Dersimê bı cihanê bıdin naskirin, xebitin.

Dersimi, bangêk derxist û şand Cemiyeta Yekitiya Milletan. Dı rojnameyên erebi û fransı da, bı maqalan, barbariya Tirkan dani ber çav.

Hukumeta Tirk, ji xebata Dersimi binteng bû, ji bo kuştına wi lı planan geriya. Hukumeta Tirk nehişt ku ew lı Sûriyê reheti bimine û kar bike..

Dersimi, dı Urdunê da kareki dibine û dı 24.12.1938'an da tê wir. Hukumeta Tirk lı wir ji rêça Dersimi dajo û bı riyên resmi dıxwaze ku Dersimi ji Urdunê bıde derxistin an ji teslim bigre.

Dı 1939'an da ew nifûsa Sûriyê distine û lı Helebê bı cih dibe. Lê hukumeta Tirk, lı vê derê ji pêsira wi bernade... Jı ber tesira hukumeta Tirk, ew gelek çaran surgun dibe û bê kar dımine. Lê Dersimi dı nav vê rewşê da ji, xebata xwe sarnake. Lı diji dijmin propagande û xebata xwe bı baweri tûj dıke.

Dersimi welatparêzeki dilşewat û dilbırin bû. Dı serhıldana Koçgiri û Dersimê da cihê xwe girtiye û têkoşin daye. Dı şerê Koçgiriye da laweki xwe û dı yê Dersimê da ji qizeke xwe qurban daye.

Tiştê giringtir ji ew e ku wi şopeke rınd û miratek hêja ji ronakbir û welatparêzan ra hişt. Ewi belgeyên granbuha ji dirokê ra diyarı kiriye -xasıma derheqa Serhıldana Koçgiri û Dersimê da-. Ev berhemên N.Dersimi, beşeki diroka gelê me ya wê demê ronı dıke.

Jı bo xilasbûna Kurdistanê, bı destê dijmin gelek kesên qehreman can dane û xwe ji bo welat feda kirine. Ew kesên ku xwedi jiyana nımüne ne nayên ji bir kirin û dıbin timsal dı riya xebat, fedakari û welatperweri da.

Bıla şehidên Kurdistanê dı gora xwe da rehet razên. İro têkoşına Kurdistanê her dıçe xurttir dibe û pêşeroj ya gelê me ye.

Welatparêzên me nemirin!..

□

DAXUYANI

Tevgera Rızgariya Kurdistan

(TEVGER)

Hat damezrandin

Em, heşt hêzên şoreşger û welatperwer ên perçê Kurdistanê bin destê Tirkîyê hatin cem hev û me **Tevgera Rızgariya Kurdistan** (bî navê kurti TEVGER) damezirand. Armanca me ew e ku em dawî li işgala biyaniyan a ser welatê xwe ku bî sedsalan e dajo, li nirê biyaniyê ser hustuyê mîletê xwe û li rejimê kedxuriyê giran û zordariyê binin; li Kurdistanê, dewletek serbixwe û demokratîk damezrinin; civakê ji paşdemayîna aborî, civakî û kulturî xelaskin; têxin riya pêşveçûnê.

Dî roja îro de, li Kurdistanê ku ji bal çar dewletan hatiye perçekirin; hêzên serdest û kolonyalist, li hember gelê me yê ku tu carî nîkarîna hesret û evîna wî ya ji bo azadiyê bitemirînin, şerîkî qirkirinê dimeşînin; hewl didin ku zîmanê me, kultur û tarîxa me ji înkâr bikin an bîdî jî bîrkirin.

Lê belê raya giştî ya cihani ji dizane ku gelê Kurd wek yek ji gelên kevntirîn ên Asya Nêzîk û Mezopotamya tê naskirin û para wî di avakirîna medeniyetên çûyî yê dewlemend ên vî herêmê de heye. İşgala biyaniyê ya ku ji sed salan ve ye didome, qirkirin, surgûn û zordariyên nedîtî ji bî gelê me neda stuxwarkirin, nîkarîbû zîman û kultura me ji holê rake. Kurdistanê ku îro di navbera çar dewletan de hatiye perçekirin, xwedî 500.000 kilometir çargoşe erd e, nufûsa gelê Kurd digihîje 25 milyonan. Kurd wek ku hînek dixwazînişan bîdî, ne "eqaliyet", mîletê me zîman e. Gelê me ev du sed sal in ku ji bo azadiya xwe şerîkî dî vî riyê de bî sed hezaran insanên xwe kirîne bigorî. Îro ji li temamên perçan, berxwedana netewî hê geştir û berfirehtir e.

Gelê me qerardar e ku nirê netewî bîşkîne. Em ji wek her gelekî bî şeref, dixwazînişan azad bîjin. Li Kurdistanê ku ji alî çavkaniyên sererd û bînerd ve yek ji wan çend welatên dewlemend ên dinê ye, em dixwazînişan paşdemayînişan û xîzaniyê (belengaziyê) ji holê rakin, em dixwazînişan civakeke gihaştî ya pêşkêşî deynin ku lêhatiyê (li gor) çerxa me ya îroyîn be. Em dixwazînişan aborî û kultura neteweyî pêşdexin, erd bîdî gundiyên xwe, kar bîdî kirêkarên xwe. Em dixwazînişan ku mîletê Kurd bîkî endamekî ji famîlyaya mîletan a cihanê, yê xwedîmafê wekhev û azad. Em dixwazînişan bî gelên din re di nav aşîtiyê de, bî hev re û bî dostaniyê bîjin.

Dî vî demê de ku em xwe nêzîkî dawiya qirnê 20'an dikin, tu hêz wê nîkarîbe vî irade û daxwaza gelê me bîşkîne. Eşkere dixuyê ku politîka wan hêzên kolonyalist û zordar ku heta îro digotin qey di riya rê û dirbên zordarî û fêlbazî re wê karîbînişan gelê Kurd ji holê rakin û ji mesela Kurd xelas bînin, îflas kirîye. Gelek hewlek vala û beyhûde ye ku ew dixwazînişan çerxa dirokê berevacî bigerin. Ev politîka tu netîce nade, ji bîli ku tevî gelê Kurd êş û elemê bîde gelên herêmê yê wek Tirk, Ereb, Fars û Azerî, û ji bîli ku herêmê paşde bixê û rê li ber hederbûna çavkaniyên wê veke.

Em bang li hemû gelên herêmê, mîrovên pêşverû, welatperwer û demokratîk dikin ku li dijî vî potîtîka zordarî ya çînişan serdest ên kevneperest, xurttir rawestînişan. Ji bo ku mîlet qedera xwe bî serbestî bî destê xwe tayîn bikin, ji bo aşîtiyê, tevkarî û pêşveçûnê, hemû gelên herêmê, hemû hêzên pêşverû, di vî navî piştgirîyek xurt de bînin, pêk ve, mîl bî mîl din.

Geli welatperwerên Kurdistanê! Geli insanên xiretkêş ên xelasiya welat dixwazîn. Li perçê Kurdistanê bin destê Tirkîyê, heta iro, hin gavên ku ji bo yekitiya hêzên welatparêz hatin avêtin, bi ser neketin yan ji ta dawiyê nemeşyan. Lê belê ev nayê wê manê ku mirov têkeve bê hêvitiyê û xebata ji bo yekitiyê sist bike. Ji bo biserxistin û jiyandina yekitiyê, ji bo xurtkirin û gihandina armanca wê divê em seri bi gelek karên zor re derxin. Lê belê çiqas zor dibe bila bibe, em mecbûr in vê yekê bi ser xî û emê bi serxî ji.

Dema bori ya dûr û dirêj û bi êş a bin nirê biyani û tecrubên têkoşina ku bi sed salan e tê meşandin, baş fêri me kir ku ji bo şikandina hêzên kolonyalist û ji bo rojekê zûtir xelaskirina gelê xwe, bivênevê (mecburi) ye ku di navbera hêzên welatperwer de yekitiyek berfireh û tekûz bê pêkanin. Bir û baweriyên cuda (cawaz) ên li ser vê yan wê meselê, cudatîyên programî (rêbazi) ne bend in û divê nebîn bend ku em di bin avahiyekê de bihên hev, bi hev re ji bo armancên mişterek şer bikin, rêxistinên ku Tevger avakirin, ji vê baweriyê bi rê ketin. Sefên wê vekirîye ji hemû rêxistinên re yê ku dixwazîn ji bo armancên mişterek ên hêzên welatperwer bi hev re xebat bikin û yê ku çî lazîm be ji bo vê bikin. Em bangî wan rêxistinên ji dîkin ên ku ji vi ya ji wi sebebi beşdari dewra avabûna yekitiyê nebûn ku rojekê zûtir tevi wê bibin, wê xurttir bikin. Sefên Tevgerê, yeko yeko ji kesên Kurdistanî yê şoreşger û welatperwer re ji vekirîye. Ihtiyaciya têkoşina me bi alîkariya her rêxistin û kesê welatperwer heye.

Em bang li hemû rêxistin û kesên welatperwer dikin ku em bi hev re ciyê xwe tê de bigrin, mil bidin wê. Pêşînhukum (Pêşîngeneet), hissên qayîşkêşîya rêxistinî, xirecira ji kevin de mayî, divê nebîn bend li pêşîya yekitiyê.

Werin em bi hev re xebat bikin, ji bo rîzgariya Kurdistanê hêzên xwe bigihînin hev! Rejîma kolonyalist a Tirk.

hin iro ji di wê politika xwe ya iflaskirî de îsrar dike; naxwaze hebûn û mafên gelê me nas bike. Lê belê, li hember têkoşina hêzên welatperwer a ku roj bi roj geş dibe, ew wê hin bêtir bêçare bimîne. Gelê me her çiqas zêrandina (êşa) hewqas dijwar dit, hewqas insanên xwe bigorî kir ji disa hustu li zordaran xwar nekîr û wê neke. Emê şer bikin û bi ser kevin ji. Dirok wê bibê şahidê vê yekê! Berpirsiyarê êş û elema ku tê kîşandin, ya xwîna ku tê rijandin û wê hin bê rijandin ne gelê me yê ku dixwaze di aşîyê de bi serbestî bîji, ew hêzên kolonyalist in ku ji bo berjewendiyên xwe yê çavnebarî ve politika zalîm dimeşîne, berpirsiyar wê ew bin.

Geli mirovên pêşverû û aşîxwaz!

Rêxistinên demokratîk û humanîter!

Divê hûn bêdeng nemînin li hember şerê xwîni yê qirkirî yê ku hêzên kolonyalist û zordar di çaryeka (çarîka) dawî ya qirîna 20'an de, li Kurdistanê ku di nav çend dewletan de hatiye perçekirin bi ordiyên modern ên bi hêz, bi teyare, tank û topan, bi çekên kimyayî dimeşîne li hember mîletekî mezin ê ku dixwaze serbixwe bîji.

Tevgera Rîzgariya Kurdistan, bang li Rêxistina Mîletên Yekbûyî û sazûmanên pê ve girêdayî dike, bang li welatên demokratîk û aşîxwaz, partiyên demokratîk, rêxistinên ciwan û jinan û hemû kesên xiretkêş ên ku rûmetê didin aşîyê û azadiya kesên din ji, li ronakbîr û hunermendan di. ku piştigiriya gelê Kurd bikin.

Ala Rîzgari

KUK-SE Rîzgarîxwazên Netewî yê Kurdistan- Baskê Sosyalîst

PARHÊZ- Partiya Hêza Welatparêz a Kurdistan

PDK-RN Partiya Demokrati Kurdistan Rêxistina Netewî

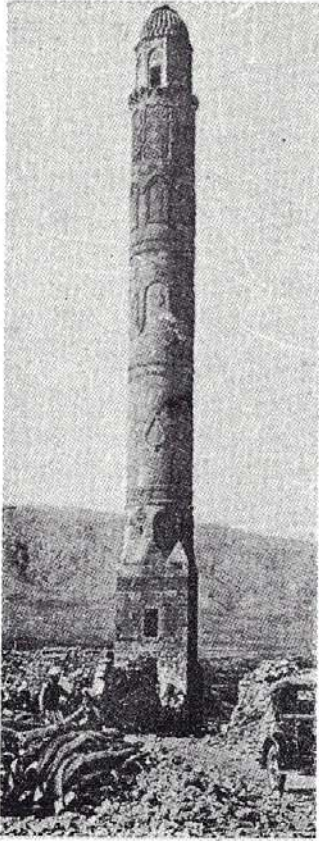
PPKK Partiya Pêşeng a Karkerî Kurdistan

PSKT Partiya Sosyalîst a Kurdistanê Tirkîyê

ŞK Şoreşgerên Kurdistan

YSK Yekitiya Sosyalîst a Kurdistan

22 Heziran 1988

BAJAREKÎ DÎROKÎ Û HÊJA WINDA DIBE

HESKÎF DI BIN AVÊ DA DIMÎNE

BARAN

Hukumeta Tirkîyê nuha bî navê GAP plan û projeke mezin bî rêva dibe, li ser çemên Dicle û Ferat bend û barajên mezin ava dîke. Bo hasilkirina elatîrikê û avdanê. Bendên ku temam dibin tê da av gol dibe û gelek gund û bajarên Kurdistanê dî bin avê da dimînin û yekcar wînda dibin. Demek berê **S a m s a t** ku bajireki diroki bû dî bin avê da wînda bû. Nuha dor hatiye **H e s k î f ê**, bajarêki gelekî kevn, diroki, hêja ku buhayê wê bî pere û pûl nayê hesabkirin.

Ji navbera çemên Dicle û Feratê ra **M e z o p o t a m i a** hatiye gotin, bî mana: Navbera avan.. Mezopotamia jor û navçe di nav sinorên Kurdistanê berê û ya nuha da dimîne. Axa vi welati wek zêrê zer e, bî xêr û bêr e. Bona vê yekê ye ku ew bûye warê bajarvaniyên herî kevn. Neh-deh hezar sal berê, weki tê zanin, di dînyayê da cara pêşin merivan li vir gund û bajar ava kirine. Nivîsandin li vir kîvş bûye.

Ev welat bî aliyê efrandin û bermayiyên diroki pîr dewlemend e. Gelek gelên kevn, wek Hitit, Aşûr, Babil, Urartû, Med, Pers, Ermen, Rom, Ereb, Tirkhatîne jê derbaz bûne, yan tê da ci û war bûne. Lê evder wek tê zanin, ta ji dema berê da welatê Kurdistanê e. Bav û kalên me li vir jine û nuha ji dijîn.

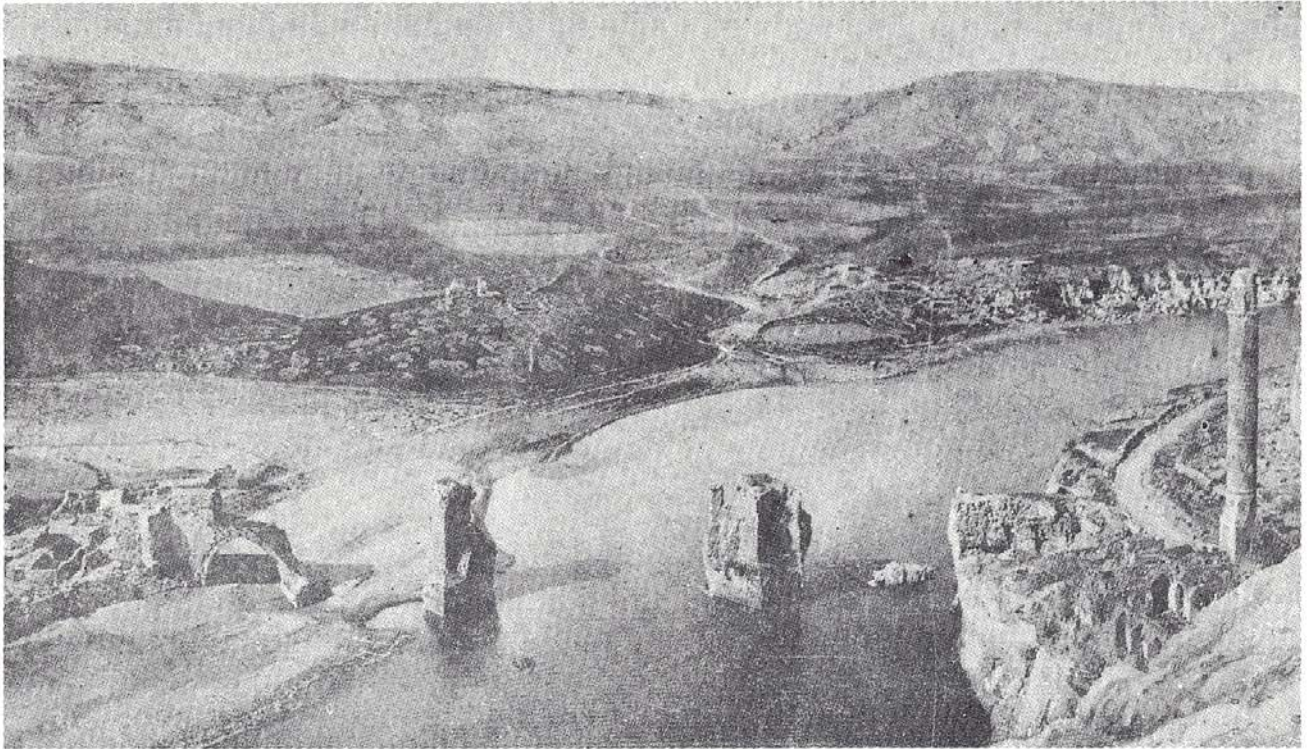
Gelên dîm û Kurdan di demên xwe yên xurt da gelek bajar ava kirine, qesr, kela, dêr û mîzgeft, bendên avê, rê û pîre çêkirin, bajarên xwe bî tîmsalan, bî sûret û şiklan, bî nivîs xemilandin. Lê tevi hatin û çûna sedsalan dawîya gelek hukumdariyan hat, gelek bajar hîlweşîyan, kambax bûn. Hinek bî destê Îskit, Moqol û dagirkerên wek wan hatin hîlweşandin, şewitandin. Gelek bajar û efrandin dî bin axa nerm da man, kevintir bûn, lê ber xwe dan û heya iro hatin.

Efrandinên diroki xezneyên hêja ne bo gel û welatan. Xasîma di dema me da hemû gel qimeta wan dîzanin, wan wek çavê xwe diparêzin, yên bin axê dikolin û derdixin, yên zirardîtî nûjen dikin. Lê li Kurdistanê ne bî vi awayî ye.

Dewleta Tirk li Kurdistanê heyyên diroki yan dîkîşîne dibe, yan ji di halê xwe da dihêle ku hîlweşin, wînda bin. Pîr caran ji efrandinên derheqa çand û diroka Kurdan bî zanetî xirab dîke, wînda dîke. Nuha ji bî dehan bend û barajên ku li ser Dicle û Feratê çêdibin, erdên fireh, warên diroki, bajarên hezar salan û efrandinên hêja, ango dirokeke hezar salan dî bin avê da dihêle, wînda dîke.

Ev tişt ne di bira dewleta Tirk da ye. Ew li kara xwe digere.

Bendê (baraj) Gavanê (Geba) iro mezin-tirin bendê Tirkîyê ye û li Kurdistanê ser ava Feratê ye. Tu feydeke wi heya nuha ji Kurdis-

tanê ra ne bû. Elatrika wi derbazi Rojava (Tirkiye) dibe roni nade gund û bajarên Kurdistanê. Serda ji bî sedan gundên Kurdan, erdeki hêja, bî bereket, her usa ji gelek ci û warên diroki dî bin avê da man. Dawiya bend û dîm ji, şik tune, wê usa be. Lî Kurdistanê sanayi tune ku bî elatrika wan kar bike. Çî heye lî Rojava (Tirkiye) ye. Erdê ku bê avdan ji ne bo gundi cotkarên Kurd e. Dî rûbari wan bendan da bî hezaran gundên nu, gelek bajar dî bin avê da dîminin, xelkê wan bar dîkîm dîçim, lê hukümet axê lî gundiyeên Kurd belav nake. Dîxwaze ji derva xelkê bine lî vir bî ci bike. Her usa ji kesên dewlemend, Tirk û biyani ji Kurdistanê erdê dîkîrîm, xwe hazîr dîkîm ku lî wêderê çitligan ava bîkîm. Ango erd û avdan ji disa bo sermiyandaran e.

* * *

Heskif lî ser Çemê Dicle, 110 km jêri Diyarbekrê ye. 85 km jêri Heskifê, lî ser ava Diclê bajarê Cızîrê (Cızîra Botan) heye. Her usa ji lî ser riya Sêrt û Mêrdînê ye.

Tirki jêra Hasankeyf dîbêjîm. Dî zmanê kevn da Hîsn Keyfa, yan jî Hîsn Kayfa "Hîsn" dî Erebi da mana Kelayê ye. Mana "Keyfa" yê çîye, ne xuyan e. Dibe ku navê gel û welateki kevn e, yan navê hukumdareki ye, yan jî tîşteki dîm e.

Mîxareyên Heskifê bî nav û deng in. Dî dema berê da (dema kevrhaletan û dema antik da) dî van mîxareyan da mervî jîne. Îro jî dîjîm ! Ev mîxare hm jî dema helanistik mane. Her usa jî, dî zînarên Heskifê da gorên kevrî hene ku jî zemanê berê mane û gîranbuhane ne.

Wexta berê riya ku hêla Tûr Abdin girêda hêla Amedê (Diyarbekrê) dî Heskifê da Dicle derbaz dîkîr. Ango bî aliyê çûnê û hatîne dî ciyekî gelekî hêja da bû. Kela wê ku bî aliyê parastîne gelekî baş bû, lî ser sinorê Împaratoriya Romê dîjî Îranê demeke dirêj roleke mezîm list. Wexteki lî vir maqarê piskoposiya Suryaniyan hebû. Dî bajêr da wê wextê gelek dêr hebûn.

Heskifê dî dema navçe da jî qîmeta xwe ya leşkerî û stratejîk parast. Pîştî ku mîsîlmani hate mîntîqê, hukma Abbasiyan, pîştî wê bî dor ya Hemdaniyan, Merwaniyan, Artûkan û Eyûbiyan lî Heskifê derbaz dîbû. Heskif dî navbera 1101–1231, angu 130 sal bû payîtextê Artûkiyan ku lî Amed û Heskifê hukûm dîkîrîm. Dî sala 1931 da hukûmdarê Eyûbiyan (xanedaneke Kurd) al-Malik al Kamil Heskif zeft kir û hukma Artûkiyan lî wê gîhande dawî. Dî sala 1260'i da Moxolan Heskif girtîm, talan kîrîm û şewitandîm, zîrarek gelek mezîm dan.

Dî dema Navçe da Heskif zêtir pêşva çû. Gelek avayiyên nû çêbûn û bajar mezîm û fireh bû. Lê dî sedsalên 15 û 16 da şunda ket. Him dî navbera şerê Osmani û Îraniyan da zîrar dît, him jî riya Diyarbekîr û Cızîrê guhari. Her usa pîra mezîm hîlweşi. Bajar her ku çû xîrabe bû, piçûk ket û bû wek gundeki. Lê avayiyên wê yên wê yên dema berê û yên dema navçe, hînek xîrabûyî hînek jî hîm lî ser xwe, heya îro hatîne û nişana mezîmahîya wê ne.

HESKIF, Kumbeta Zeynel.

Kela wê li ser baxireki hatiye çêkîrîm. Baxir 100 mêtro bilind e ji rûyê Diclê. Ji kelayê pagê qesreki, mîzgeftêk, ji bajêr ji çend mîzgeftên dinê mane ku hatine terkkîrîm û hêdi hêdi xîrabe bûne. Li wi alî Diclê ji çend avayiyên kevn û tîrbe hene.

Çaralî Kelê asê û bilind e. Li Kelê nerdivanek 200 ling hebû ku li ser zînar hatibû çêkîrîm, heya Diclê dadîket. Ew ji bo anîna avê bû wexta dijîmîn bo zeftkîrîna wê dor Kelê girt.

Li bajêr, Mîzgefta Rîzq heye ku di 1409 da Sultan Suleymanê Eyûbî daye çêkîrîm. Mîzgeft hilweşiyaye, lê minareya wê ya gelek xweşik, tîşteki pê ne bûye, iro ji li ser pê ye.

Pîra ser Diclê, xuya ye, avayîya herî mezîn bû li bajêr û gelek bi nav û deng bû. Gerokên Ereb û Ewrûpî ku wê demê rîya wan bi Heskîfê ketiye, gotine ku li tu ci pîreke usa mesîn ne ditne.

Pîr kingê hatiye çêkîrîm kes nîzane. Hin pîspor û dîrokzan dibêjin ku di dema berê da hatiye çêkîrîm. Dîrokzan Gabriel ku li Heskîfê demeki dirêj maye û gelek lêkolaye, di wê rayê da ye ku, ev pîr di dema Merwanîyan (hukumdarên Kurd ku payitextê wan Farqîn - carcaran ji Amed, angî Diyarbekîr - bû) da ha-

tiye çêkîrîm û ew bi gelek nişanên xwe efrandîneke dema navçe ye. Sê kemerên pîrê hebû û di kembera ortê da navbera lingên pîrê 40 mêtro dîkîşand ku wê demê ser wê ra tune bû. Dema iro ji kemerên usa fireh kêman. Her usa, kingê hewce bibana, pîr di ortê da vedîbû, angî ji çûn û hatinê ra dihate girtin.

Pîr kingê hilweşiyaye, ew ji baş nayê zînin. Lê gora ku Şerefîxanê Bitlîsî qaldîke, heya dawîya sedsala 16 hin li ser xwe bû. Piştî hilweşîna kemberan ji lingên pîrê man.

Yek ji avayiyên kevn ku hin hilweşiyaye, Tîrba Zeynel e. Ew bi xweşikîya çîniyên xwe bi nav û deng e.

Ev bajarê antik, ji aliyê dîroki va xwedî gelek dewlemendiyên din e, lê heya 2 - 3 salan wê li paş benda Îlîsû, di bin avê da bîmine.

Prof. Oluş Arîk ku di Fakulteya Zîman, Dîrok û Cografîyayê da (li Enqerê) dersê dîde, nuha bo xîlaskîrîna hin efrandînan li mîntîqê kar û xebat dîke, dibêje ku: "Merkezên hanê hezar salan da tîn meydanê. Heskîf bi sedan sal di vi halê xîrabe da maye. Em hin nîzanîn ku tê da çî xezne hene û em wê nişkava wînda dîkîn."

Gelek kesê zana û pîspor dibêjin ku ev bendê avê ji Heskîfê ne hêjatir e. Dîvê bajar nekeve bin avê, bê parastîna û bibe muzeyek giranbûha. Bendê avê di 50 -100 salî da tîji dibê û êdî bi kêrî tîşteki nayê, lê bajarên usa kevn, efrandîmên hezar salan cardîm çênabîm û şunda nayên.

Lê ne di bîra hukumeta Tîrk da ye ku bajarên wek Samsat û Heskîf dîkevîn bin avê, xezneyên dîroki ku tîn wîndakîrîm.

Em Kurd ji, di rewşa bîndestîyê da, ne xudan welatê xwe ne. Îro di bin zulm û zordestîyeke nedîtî, ketîne derdê canê xwe. Me welatêk wînda kîriye, ne ku bajarek.. Lê disa ji, bîbê nebê welatê me ye û rojekê helbet em ji xelesa bîndestîyê wê bîşkinîm. Dîvê iro ji heyyîyên welatê xwe ra xwedî derkevîn, çîqa ji dest hat wan bîparêzîm.

Xîlaskîrîna dewlemendiyên dîroki li mîntîqê iro gelek gîring e. Dîvê em dînya alemê, xasîma sazgehên çandî wek UNESCO hişyar bîkîm, li ser bîsekînîm ku ew di vi wîri da hîm kar û xebat bîkîm. Bajar bi temamî xîlas nebe ji, qe nebe hîm efrandîmên dîroki ji çûna bin avê bîn xîlaskîrîm.

TÊBÎNÎ:

Agahdariyên derbarî Heskîfê da ji Ansîklopedîya Îslamê hatîne wergirtî.

çend çarin

BARAN

Dikê birçi dî xewna xwe da ket ambara gêris
Dilketiyê reben xilas bû jî derd û kulan dî saya wêris
Merivê şaş û nezan bî hespa kulek dîkeve bezan
Xweli lî serê te, serokê te din, rêberê te bêhîs

* * *

Şivanê Bom cehd dîke jî gisk şîr bîdoşe
Kera bom hewl dîde barê xelkê zû bikêşe
Jî nav mîletan jî yê herî reben ew e ku
Dijmînê wi xurt û hişyar, serokê wi bêhîş e

* * *

Xwezi xewneke mezînan bîwa, ê te çîrok e
Lawkê guri an jî Mehdi bê û te xilas bîke..
Meriv be bîkeve rêzê, dest û piyê xwe bîxebîtin
Azadiyê tucar jî guri û mîriyan hêvi meke

* * *

Bî serhîşki çûyi, keti herî û hezazan, êdî dereng e
Riya xwe wînda kîr dî şeveke pûk û baran, êdî dereng e
Evdalo, te hîm mala xwe, hîm ya xelkê şewîrand
Bom û bêhîş î, ger ne bî jî, êdî dereng e

* * *

Ketiye cengê bî aqlê sıvîk barê gîran e
Cezayê serê gêj dîkşîninîngên bêgune
Ger dîkari grêka mêjoyê xwe veke beri hemûyan
Destbendbûn hiç e, ya xîrabtîr aqîlbendbûn e

* * *

Dîbê, "meriv ku kete behrê xwe davêje bextê mar"
Lê me jî te ra gotî bû, hevalo, "ew behr e, bîbe hişyar!"
Ka kê diye, mîletek bî destê dijîmînan azad bûye?.
Tu bom î, lê bomtîr î yê jî te ra dîbêjînan serdar!

Tenê Welat Dikare

Meriya Bextewarke

Ev gotina min dema gotûbêjê devê binaci-yê gundê Arincê (navça Abovyanê, Komara Ermenistana Sovyet) Dawit Xloyan bihist, yê ku bî saya çend sitiranêd xweyê bî zîmanê Kurdi, ku dengxana (studio) Komita Ermenistanê ya elametiêd TV û radiyoya dewletê da têne xwedikîrîn û bî radiyoya Kurdi têne elamkîrnê, gelê me ra eyane wek Davitê Xîlo.

Her mirovek fîkra sernivisara vê gotarê ra qayil e. Lê Davitê Xîlo dubare vê fikrê da bawer e, jî ber ku ewi zarotî û xortaniya xwe da li şarîstana xerîbî, neheqî, newekehevtî ditiye. Jî kal - bavê xwe derheqa zulm û qetîla Turki-

yayê bihistiye, ku anîne serê Ermeniya û wan muletêd mayîn, ku dî wi welatî da dîman. Simonê bavê wi hela xort bû, gava komêd Turkiyayê serkarîkîr sala 1915'a gelkujîke sedsa-la 20'aye here bî xwîn hîndava bî sedhezaran Ermeniya miaser kîr, wana hate xezebê. Gundê wan - Dêrîk jî (wilayeta Bitlisê) kete bîn derba nemama û bêbexta. Gund-gundîtî rabûn dane ser rê-dîrba, qe nîzanîbûn bî kuda dîçîm, tenê derheqa wê yekê da dîfîkîrîn, ku lî cîkî bê qeziya sîtar bîn. Mala Simon Xîloyan çar sala ser wan rîya zêriya, hate bawerkîrnê, ku jîyana neferêd wi her dere bîn qeziya gîran da

na, sala 1918'a berê xwe dane Îraqê, mentîqa Mûsilê, gundê Mîxareyê da hêwîrin.

Derheqa wan sala da Davitê Xîlo awa bir tîne:

— Çawa ku dê-bavê min dîgotin, hîlbet humberî Turkiyayê jiyana me Îraqê da xweş bû; erdê me pîr bû, me pez-dewar ji xwedî dîkîr. Lê hîsreta weten timê dilê wan da bû. Ne axîr merî tenê bî têrxwarîne nîkare xwe bextewar bihesibîne. Tenê welatê merîya dîkare merîya bextewarke. Em ne bawer bûn, ku emê li şarîstanê rehet bijîn, bixebîtin, bixwînin, ne eyan bû, ku roja me ye sibê wê çawa be, çî wê bê serê me.

Dê-bavê Davit, Turkiyayê da nava Kurda da mezîn bûne, cinartîke baş hevdu ra kirîne, rojêd oxîrmê giran da piştî hev sekinîne, hev pîrsîne. Rast e, gundê wani Mîxare li Îraqê xurû gundê Ermenîya bû, lê gelek cara dî malê da Kurmancî dîpeyîvin. Dayka wî bî sîtranêd kurdi yê nîrîkîrîne va bêşikî (dergûşa) wî hejandîye, bî nazîkayî ew hejandîye. Û dengê sîtranêd dayka wî ye xweş, aqîl û kubra Kurdi tê qey bêjî bî şîrê dayîkê ra tevayî ketîye nava xwîn û ruhê Davitê biçûk. Û çawa ku niha ew bir tîne, gava ancax 3 - 4 salî bû û sazbandîya Kurdi dibîhist, bê hemdi xwe pêra can dîbû, dîreqîsî.

Sal buhurin, Davit mezîn bû, dîha gelek sîtranêd Kurdi hin bû. Ewî kîlamêd cîhê-cîhê dîstîra, wê jîmarê da herweha sîtranêd derheqa newekhevtîya cîvaki da, ku gel bî xwe sêwîrandîbûn. Û bavê guh dîda wan sîtranan, kesereke kûr radîhişt û dîgot: "Bîktîrê, kurê min, bîstîrê, rojek jî roja wê li ber me jî dergê xêrê vebe, emê jî jî qûltîya sala azabîn."

Û ew dergê xêr û xweşîyê sala 1946'a da vebû, gava gelek Ermenîyêd welatê derekê ew xebera xêrê bîhistîn, ku welatê wani kal û bava hazîr e wana qebûlke. Wê salê hemû 40 malêd gundê wana minanî merîveki (bî yek dengêki) bîryar dan ku herme welatê xwe Ermenîstana Sovyetê. Xeyala wana ya bî sala, ku berê bona wana xewn bû, sala 1947'a hate serî. Bî sedan, hezaran Ermenîyêd welatê dereke payîza wê salê vegeyîyane welatê xwe. Û gava Simonê bavê Davit cara pêşîn lîngê xwe danî ser axa weten, ew ramûsa û got: "Şîkîr, em êdî li mala xwe nîn."

Ermenîstana Sovyet da ew bî dil qebûl kirîn, mal, erd danê. Xebîtin, bûne xwey malhal, kom-cînar. Li vîra jî cîranêd wanaye Kurd hebûn. Derheqa dostîya van hardu mîleta da Davit awa dibêje:

— Mala me sê welata da maye -Turkiyayê, Îraqê û Sovyetîstanê. Û hersê welata da jî em dî nava Kurda da mane. Û timê me dostî û cinartîke baş hevdu ra kîriye. Gava em teze hatîbûne Ermenîstanê û bavê min pê hesîya, ku Kurd kengê, çawa û çîma mîhacîrî vîra bûne, fikreke wa got: "Serhatiya Kurdiêd Sovyetîstanê jî, bawer bîkî minanî serhatiya me bûye. Wek Cegerxwîne mezîn gotîye, em bîrandarê şûrê kî ne?"

Û rojekê jî Davit xwe rîya para elametiye radyoya Kurdi li Yêrêvanê gîrt, hate ba serok û bîngevanê radyoya Kurdi Xelîlê Çaçan û bû dengbêjêki pêlweşîyê pêşî û hîzkîrî. Ew bî xwe sîtrana nasêwîrîne, lê sîtranêd usa dîstîrê, ku temamiya cîmetekê efîrandîye û ew bî saya dengê xweyî xweş û hunermendîya qedandîne ya bîlînd zên û şûreta xwe pêşkêşî gelê me dîke.

Ewî dengê xwe bal tu pêşekzanekî hel ne kîriye, lê li çîya û banîyêd Kurdiyanê da hel kîriye, li ku dîçû ber pez, li wan dera timê rastî Kurdan dîhat, jî wana jî hîni sîtranêd kurdi bûye. "Mamostayê" wîyî sazbandîyê gelê Kurd bûye, ku xwedîyê sazbandîya dewlemend e. Bîlûra wî tunebû, lê ewî bî dengê xweyî zîz gazî berxa dîkîr.

Nîha gelek sîtranêd Davitê Xîlo bî pêlweşa Kurdi têne weşandîn, wek "Ronî", "Yar dîlan", "Meli", "Ax hay hayê" û yêd mayî. Sîtranêd wî herweha bî pêlweşa Îraqê ye (li Bexdayê) Kurdi têne elamkîrîne, çend selîk û kasetêd kîlamêd bî sîtrana wî li Sovyetîstanê, usa jî jî alîyê çend organîzasyonêd (teşkilat) Kurdaye li welatêd Awrûpeyê derketîne.

Davitê Xîlo idî teqat bûye, bona xebata gelek sala bî resmî idî kar nake; lê destê wî jî xebatê nabe. Çawa ew dibêje, du pêşekêd wî hene -necartî û dengbêjî. Rast e, bîvê nevê rojekê ewê dest jî necartîyê bîkîşîne, lê serbîlînd e, ku pêşê dîda -dengbêjî- wê bî saya radyoya Kurdi, bî sala, zemana, wek dîbêjî, hetanî kurê kura bîjî.

Tê mûrê Xelîl MÛRADOV
Endamê Yekîtiya Rojnamevanêd Sovyetîstan

Jİ DÎROKA KURDISTANÊ

Jî Gernama EWLIYA ÇELEBÎ

Derbari rewşa Kurdistanê ya sedsala 17'a da, çavkaniya zaninê ya herî fireh û girîng, gernama Ewliya ÇELEBÎ ye.

Dî vê sedsalê da, gerokê Tirk Ewliya Çelebi (1611 - 1682) çend caran li Kurdistanê jî geriyaye. Kuda çûye û çî ditiye, çî bihistiye, yek bi yek hertîşt nvisiye; li ser xani û avayîyan, babetên siyasi û abori, evsane û çirokên nav xelkê, bûyerên diroki, şer û dozên wî zemani, xwarin û vexwarina xelkê û hetta li ser zuman û devokên xelkê jî dûr û dirêj nvisiye.

Dî Gernama (SEYAHATNAME) Ewliya Çelebi da, agahdariyên ser Kurdistanê, keriki mezin ê cildê IV 'an û beşeke kurt jî cildê V 'an pêk tîne.

Ewliya ÇELEBÎ, cara pêşîn dî sala 1640'i da diçe Erzurumê, li bakûrê Kurdistanê digere, paşê dî ser Maku û Tebrizê ra derbasi Kafkasyayê dibe. Û gera wî ya duwemîn û herî dirêj dî sala 1655 'an da destpê dîke. Dî vê gerê da ew li ser Kurdan û Kurdistanê gelekî dinwîse.

Em dixwazim van agahdariyan bere bere vegerinine Kurdi û pêşkêşî xwendevanan bikin. Dî hejmara çûyi da, me parçeki kurt—"Listika Çevganê"— weşandibû. Jî vir pêda jî emê vê yekê bi-dominin. Dî vê hejmarê da, emê şereki navbera Kurdên Êzdi yên çiyayê SINCARÊ û Dewleta Osmani bidin ku nviskarê gernamê bi xwe jî li wê navçê bûye û bûye şahidê bûyeran.

Bêşik ew wek miroveki Dewleta Osmani I û bûyeran dinîhêre. Ango ew li vir ne bêali ye...

Redaksiyona ROJA NÛ

ÇIROKA ŞEREKI ÇIYAYÊ SINCARÊ

Werger: DILSOZ

Dema ku Mistefa Paşayê Fîrar li quntara Kela Sincarê bac berevdikîr û rêbiri dikîr, li aliki Çiyayê Sincarê ku bi navê Saçlıdax dihat binavkirin, çiyayiyên har û dijwar hebûn û dî nava wan çiyayîyan da 44 - 45 hezar Kurdên Yezidi û Babûriyên sepest, kafîr, bêdîn, bi por, civatek ku jî xiraban pêkhatibû hebûn û seri hildidan. Jî ber ku ewana bi qasî mîsqalek jî Serdar Mistefa Paşa nedîtirsîyan û bi perûyek biçûk wî bi bir nedînin, Serdar gelek acîz dibe û li ber xwe dîkeve.

Wê rojê Serdar Mistefa Paşayê Fîrar dibêje:

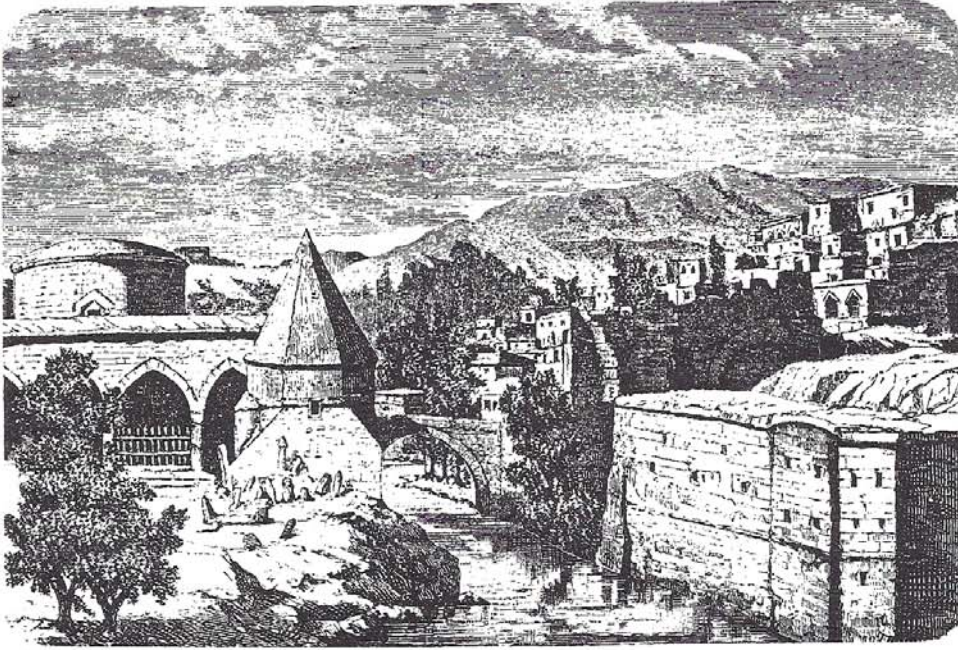
— Ewliya Çelebi bihistiye ku, gava bavê me Melek Ahmet Paşa li vê derê wek me bac dis-

tend û rêbiri dikîr, van kafîrên bi por û rape-rinvan jî wan ra (M.A.Paşayê otorita wî ra) seri pêl nedikîrin. M.A.Paşayê gelek cara êriş bir ser wan (Kurdên Yezidi), her der kambax kir û malê talanê bir. Ka hinek jî wan talanan bide me, got û pîrsa nûçeyên rasti kir.

Min destbî çiroka xerib kir, pêşanda:

— Maqûlê min, dî sala da dema ku Melek Ahmet Paşa waliyê Diyarbekîr bû ev Yezidiyên Çiyayê Sincarê gundên Mêrdînê talan dikîrin, bazîrgan, mêvan û rêwiyan dişêlandin û rêbiri dikîrin.

Piştî hemû xelkên bajarê hatin ba paşayê dîlpak û gili kirin. Paşa, li pêşberî xelkê û dî diwana Diyarbekîr da guh neda giliyên wan

BITLİS

*Dı temamiya
GERNAME da
Yek ji beşên heri
balkêş, nwisên
lî ser Bitlisê û mirê
Bitlisê Evdal Xan e.
Hingê Bitlis lî
hemû Kurdistanê,
dî warê çandi û
bajarvaniyê da
nawendeke gring
bûye.*

û giliyên wan qebûl nekır. Ewana ji, nıfıran kırın û bêyi ku daxwaziyên wan bı ci bê, zıvırın bajarê Mêrdinê û gundên xwe.

Lê lî ali dın, ji bo ku ji van Kurdên bı por heyf bête stendın guft û goyên heyfê lî her deri belav bû. Lê dıvê sır dı nava xwe da veşari bimine. Rojek M.A.Paşa nameyek bı gılı û gotın ji Xanê Bitlisê ra dışine, Xanê Bitlisê ji, gelek acız û hêrs dibe û nameyek nebaş dışine û tê da weha dıbêje: "Çı ji destê Melek Ahmet Paşa tê bıla texpir nêke". Paşa dibe sotıkeki agir, "Zû, emê bavêjın ser Xanê Bitlisê", dıbêje, çadıra xwe û Tûxên (alayên) xwe lî hember Satê, lî mıntıqa Sadıkoy datine. Bı xulam û xızmetkarên xwe fermanan dışine eyaleta Kurdistan û eyaleta Wanê; roj bı roj wek derya esker dıkişê Amida Reş (Diyarbakır).

Dı vê navberê da maqûlê me Melek Paşa, lî bajarê Diyarbakır heftê ala Sekban (hêzek eskeri) û eskerên Sarıca berev kır, ku her alayek ji sed mêrxasi pêk dıhat û bı vi awayi sererastkırın qanûn bû, û dıvê hêzên Sarıca peya, hêzên Sekban ji sıwari bûna. Her weha dı ordiya islamê da ji bajarê Diyarbakır û eyaleta Wanê bı jimare heştê û heft hezar çekdar û eskerên kemılandi cıvıyan. Dema ku Paşa tevi sê hezar eskerên xwe bı ser Kela Mayafarqınê ra çû ser Xanê Bitlisê, ji ali Evdalxanê Bitlisê gelek mırovên bı rûmet wek Mela Mihemedê Hekariyê, Mela Cıbrailê Zerbakiyê, Eli Axayê Motkê û Eli Axayê Konakdereyê, bı kurti heftê û sê kesên bı nav û deng, bı rûmet û xwedi keramet

ketın navbera Evdalxan û Melek Ahmet Paşa, ji bo ku wan lî hev bıvın. Ev kesên han bı hedisın ketın pêşiya Paşa û heştê kısık pere, barê deh karwanê hêstıran qumaş, zırx, zêr, şeş tewle hespên kışêl, deh keçên cıwan û deh koleyên xort ku wek şêran bın dan.

Û gelek xızmetkar û kesên bıjare yên Paşa wısa hatın perûkırın ku, Xanê Bitlisê bı perûyan mırovên ordiya M.A.Paşa şa kır. Tev bı kêf: "Şıkır em ji seferê xılas bın" dıgotın. Bı vê kêfê ra wê şevê Paşa, fermana paşvekişandınê da û dı eyıni wexti da deh hezar esker da bıın femandariya kurê Şemsi Paşa-Mehmet Emin Paşa. Melek Ahmet Paşa devê xwe kır guhê M.Emin Paşa û bı selewatan hın teminiyên siri lê kır. Dı dawiyê da Paşa, jê ra got: "Here, Xwedê bı te ra be" û M.Emin Paşa berbı Diyarbakır verêkır. Lê tu kes ji vi axaftına siri hayedar nebû. Hema wê gavê Gımai Efendi, ji Xanê Bitlisê ra nameyên dılxweşkırınê dıvıvı sine. Dema ku Ahmed Axayê Erganiyê tevi name û aşıtıxwazên navbeyna Paşayê Osmanıyan û Xanê Bitlisê dıgıhên Bitlisê, tûxên M.A. Paşa ji, borıyan lédıxım bı paşva, bı heftê hezar esker va berê xwe dıdın Kela Diyarbakır. Gava M.A.Paşayê bı tedbir berê xwe dıde Diyarbakır, "Bıla gırani lî dı mıın were" dıbêje û Kadde Mehmet Kethuda û Recep Kethuda dıke serdarê eskeran û ew bı xwe ji, wê şevê dertê rê û buhurê Zerzivanê derbas dibe. Dıtıra rojê bı nivro ra dıgıhıje bıınê Kela Mêrdinê û ji bo bindayınê çadıran dıde vegırtın; dı eyını

wextê da êmên heywana tête dayin û paşi cardin bî rê dıkevın. Bî çika şefeqê ra tevi çıl hezar esker dora Çiyayê bî poran (E.Ç, Saçlıdax) dıgrın. Paşiyê me dit ku, Mehmet Emin Paşayê ku qaşo berê xwe dabû Diyarbekır meger hatiye vê derê û çarmedora Çiyayê Bîporan (Saçlıdax) gırtiye, ew û Kurdên Yêzidiyên har ku dî nava çiyayê asê da bûn, hevdu gullebaran dıkn. Eskerên ku bî Paşa (M.A.Paş) ra hatın, bî sîbê ra xwe dî bın zınarên Çiyayê Sincarê da veşartın û ketın kozıkan. Heta serhêzê me yê sereke Zıdır Bolukbaşî, serê sîbê zû bî selewatan lî pêşberî hemû kesî tevi çıl Sarıca, wek mozeqirtıkan Saçlıdax gullebaran kırın û ketın kozıkan.

Lewra, dema ku sîbeh ronî bû, jî paşva wek derya esker kışiya deşta Sincarê û Deşta Sincarê bî çadırên biçûk û mezın xemilî, bû wek baxçê laleyan. Heta sê rojan eskerên islamê ref bî ref kışiya Deşta Sincarê û ev deşta han bî eskeran tîji bû û roj bî roj bûn bela lî serê kafirên bî por." Her weha, dema ku mın rastiya babetê jî Mistefa Paşayê Fırar ra got, şaş û metal ma û weha got:

— Canê mın Ewliya Efendi! "Hûn çawa ketın wê derê û we çawa şer kır? We çawa jî vî çiyayê nalet xenimet stend û we çawa jî van Kurdên Yêzidi heyf stend û bî ser ketın? Kezêba mın jî destê van şeytanên Yêzidiya qelışiye, ku gelek caran fermanên pirozi û name jî padişah ketiye destê mın. Lê bêyi ku ez sır bîdım kesî, jî kûraya dılan mın dıxwest ku bî ser van porgijikan va bıgrım. Dı dawiyê da mın jî, Xanê Bitlisê jî xwe ra kır mane û bî deryayek esker berbî wê derê kıtım rê. Lî wê derê gelek xwin rijiya; me got qey emê gelek mal û xenimet bî xwe ra rakın, heyfa şehidên Kerbelayê û Hz. İmam Huseyin bîstinın, serê Yêzidiyan bî şûrên tûj tıraş bıkn; mal û xenimet, keç û xortên cıwanên kole bî xwe ra rakın... her weha me cehd kır. Lê şıkır, ku niha hêzên Paşa yên Sarıca dor lî wê derê girtine. Lê canê mın Ewliya Efendi, Melek Ahmet Paşa û we wê derê çawa bî dest xıst, jî mın ra nişande" got û rica kır.

Mın disa pêşanda:

— Her weha bila şayiya naskırî lê be ku, dı wi esrê da heftê alayên Sekban û Sarıca yên kemilandi, deh hezar peyayên Paşa hebûn û bî tevayî mîrxasên Abaza, Çerkez û Gurci bûn. Jî ber ku jî hevdu şerm dıkırm, tucar jî şer fıkarâ nedıkırm. Û bî namûsa Muhemmed

dızanıbûn. Hemû jî dil û can dora Çiyayê Bîporan gırtın. "İnşallah peydakarê eskerên Sarıca Nasuh Paşa Efendiyê wezirê pirê me Sultan Ahmet, lî vî çiyayê Saçlıdax (çiyayê Şıngal) heyfa binketına me wê bîstine. Lî vî çiyayê heft hezar eskerên Sarıca şehid ket, bî raya Xwedê emê heyfa xwina wan şehidên xwe jî Yêzidiyan bîstinn", gotın û hemû kesê ku dıkarıbû çek ragire, bî sond, bî dil û can ketın şer. Melek Ahmet Paşa efendiyê me bala xwe da ser meselê, lî ser sekını, dilê hemû gaziyên islamê xweş kır û bî hemû dılpakiya xwe û sozê perükırınê, daxwaza şer dı dilê eskeran da bî ci kır. Bî sîbê ra jî heftê - heştê cihên Saçlıdaxê (Şıngal) wek ku bend bavêje felekê û berbî esman bılnd dibe derket çiyayê bêsıtûn. Jî aliki va jî, bî awazên şerxwaziyê qewmê şeytan (Kurdên Yêzidi) û qewmê M. A. Paşa tam heft saet şer kırın ku melekên esman, rûyê erdê jî şerê Melek Ahmet Paşa ra tılı gezkırın. Dı vî şeri da hefsed mîrxas ketın erdê û qedeha mırınê vexwarın; jî Yêzidiyan jî hefsed kes mırın û kê mın bûn.

Şer û qırkırınê heta roj çû ava domkır. Jî ber ku êdi tari bî erdê ketıbû, defên rawestandınê lêket, herkes dı cihê xwe da bî haleki çekdar û jî şer ra amade ketın kozıkên bılnd, jî aliki va jî qereqol hatın danın û dı wi şeva tari da Kurdên Yêzidi jî bo dızıyê avêtın ser kozıkên gaziyên islamê, lê jî wan bî tevayî heftsed kes hatın kuştın, 75 kes jî bî can hatın dılkırın.

Dema ku sîbe bû hemû gaziyên islamê kışiyan ser çiyayê Sincarê û xwe berdan rezan, sêsed gund kambax û talan kırın lê jî ta û derzi bigre heta xwarın û vexwarın, heta bızmareki bî dest nexıstın. Bî fermana Paşa hemû xani hatın şewıtandın; dımana reş yê xaniyên ku ser wan bî hesir gırtıbûn gıhişt kûraya esman. Lê ew cûreyên tiri yên ku dı rezên wan da hebûn, Xwedê şahid e ku E. Çelebiyê feqir dı gera xwe yê çıl û yek salî da neditiye. Dev jî mehsülê bî hezaran rezan, zadê deşta fireh berdan, ketın derdê canê xwe û şıkeftên bınê erdê jî xwe ra kırın star ku her şıkefteki nezi du hezar Kurdên Yêzidi dıhewand. Tevî hemû malbatên xwe, eşyayên granbıha, xwarın û vexwarınên xwe ketın kûrayiyên bınê erdê û şıkeftan.

Lê gelek dil bî saxiti hatın gırtın. Pışti ku jî nişkava M. Emin Paşa hat û ev çiyayê hanê

kır hesarê, dilan xeberê da ku wana (Yêzidiyan) teneyên xwe ji erdê ranekirine. Lê bê feyde bû, çıl - pênci hezar Kurdên çekdar yên melûn ketibûn şikeftan û ji kunan gullebaran dîkîrîm, ji ber vê yekê ji, ne mumkun bû ku mirov xwe nêzi wan bike.

Gotina axirin ew bû ku, karê vi qewmê hanê dî şikeftan da, dî hesarê da mayin pêştir tîşteket ninbû. Hetta Wezir Nasuh Paşa dîgot ku, dî dewra Sultan Ahmet da van melûnan, dî vi çiyayî da wîsa qetliaman kirime ku hêj ji hestiyên Osmani lod bî lod lî meydanê bû. Ji ber ku Melek Ahmet Paşa Efendiyê me ji vê rewşa han hayedar bû, bî telaşa can hemû eskerên islamê ji beriya jêrin derbas kîr û xwe gihande rezên ser Çiyayê Sincarê; ev rez û bexçeyên han tevi milkê wan zeft kîr û xaniyên cûre cûre tê da ava kîr û lî wê derê bî ci bûn.

Û temini lî hemû eskerên islamê hate kîrîm, gelek caran bî sedhezaran destikên sole (sapê garis û gilgilan) lî ser devê şikeftan hate şewitandin. Sapên bî alav, meşkên sırke bî ser wan da hate rêtin; zîmarên şikeftan ji alî hostayên xeşeb (matqab) û kolandinê hatin şikandin, gelek cih hatin kunkîrîm. Dema ku ji van kunan sapên alavî hatin virvirandin. Çî biçûk û çî mezînen ku dî kûraya tunelên çiya û şikeftan da bûn dest bî hawar û fizarê kîrîm.

Jî Kela Mêrdînê bî deveyan şeş topên bî erebe hate anîn û van topên han lî ber devê derê şikeftan, lî deverên kêrhati hatin bî ci kîrîm. Jixwe derê şikeftan xitîmandî bûn, ica bî derbê topan kambax dibûn û hemû melûnên navê qirdibûn. Hostayên kolandinê bî kulingan, bî hesin û xeşeban (Matkab) zîmaran diqewartin, ji wan kunan bombeyên destan yên şûşe (molotof-kokteyl) davêtîm hundirê şikeftan. Her cara ku qumbere (bombe) rasti Yêzidiyên bî por dîhat, wana parçe parçe dîkîr. Eskerên islamê û hostayên kolandinê, ji avên ku ji bîlîndayîyan dîherîkin ra rê vedan û berê avan dan birên şikeftan. Her şikeftên ku bî avê tîji dibû, bî xwe ra mirovên şikeftê difetîsand û yên ku bî hewla can xwe davêtîm derwayî şikeftê, disa bî avê û bî agirê alavî riya wan dîhate birin û her weha Yêzidiyên ku dî şikeftan da bûn dîhatîm şewitandin, dîhatîm fetîsandîm. Qumberên şûşe, wana parçe parçe dîkîr, gulleyên topan serê wan bî ser hevra gêr dîkîr û avên çiya ji, wana difetîsand.

Bî kurtî, dî roja heftan da her yek ji wan bî hawar û fizar ji şikeftan derketîm der û gaziyên islamê wek agirê Nemrût xwe berdan şikeftan. Dema ku eskerên islamê êrişî şikeftan kîrîm hm ji wan şehid ketîm, hm jê ji gazî bûn, lê dî sala *** meha *** û dî roja *** da gaziyên islamê, Yêzidiyên bî por, ger bî şer ger bî hawar, kaş û berekaşê derva kîrîm û porê serê wan wek koçerên Selman qusandîm. Gelek Yêzidi dema ku dilbûna malbat, jin û zarokên xwe dîdîm, hm ji wan çavên xwe derdixîstîm, hm jê bî xenceran xwe dîkuştîm, bî hezaran kes ji bî hêrs êrişî dijîmînen xwe dîkîrîm û yan dîkuştîm yan ji dîhatîm kuştîm. Gelek ji wan zarokên xwe bersîng dîkîrîm û xwe ji geliyan da davêtîm, parçe parçe dibûn.

Gava eskerên islamê ev rewşa han dît, ew ji bî hemû qewetên xwe wana wîsa dan ber şûran ku xwîna wan Yêzidiyan ji zîmaran herîki. İnşallah bî destê Melek Ahmet Paşa, heyfa xwîna şehîdên Kerbelayê hatiye stendîm!

Bî kurtî, deh roj û deh şev wîsa şerêki mezîni çêbû ku şerê Ahmet Paşayê Biçûk û şerê Çiyayê Durzî yê Maanoxlu weha nebûbû. Bî tevayî neh hezar serî û sêzde hezar û şeşsed jin û mêrên Yêzidiyên rapêrinvan, keç û xort hatîm dîkîrîm. Û eşyayên ziv û zêr, malên giranbîha û wd. malên xenîmetê hatîm stendîm ku bî gotîman, bî tesvîr û xeberdanan nayên pesîndayîm. Heft bapîrên wan hatîm grîtin (Bapîr: ji şêx û serokên wan ra tê gotîm). Hetta carek, dema ku serêkê hêza Sarîca Zîpîr Bolukbaşî bî halek westîyayî dî xew ra diçe, bapîrek wan (Yêzidiyan) xwe ji zîncîran xîlas dîke û êrişî Zîpîr Bolukbaşî dîke, xencerê ji piştê dîke û ji heft cihan birîndar dîke. Zîpîr Bolukbaşî ji, bî hewla can xencerê ji destê bapîrê melûn distîne û hema wê gavê fersend nadê, bapîr dîkuje. Heta wê derecê Yêzidiyên melûn hene ku heta tu bêjî mêrxas, bî jehri û bêtîrsîm û hemû ev kafîrên han ji kelbê reş (segê reş) ra secde dibîm. Dî gundê wan da qet camî tune ye. Û ji rojî, nîmêj, hec, zekat û kelîma şehadetê bêparîm. Dî rezê wan da tîriyên bî av heye û hemû meyxurîm.

Bî gotîna kurt, hemû eskerên ku ji eyaleta Wanê û Diyarbekîr, ji kel û bajarên Mêrdîn û Diyarbekîr hatîm hawara Melek Ahmet Paşa, deh roj û deh şev mal û xenîmet, ziv û zêr, sîfar, xwarîm û vexwarîman ji şikeftên Çiyayê Sincarê kîşandîm. Xenîmetên ku ji şikeftan

(Dûmahîk rûp.23)

KOMCIVINA KOMKAR'ê ya 10'an

Komcivina KOMKAR'ê (Federasyona Komelên Karkerên Kurdistan Lî Elmanya Federal) ya 10'an, di 25-26 Heziran 1988'an da li bajarê Kolnê pêk hat.

Çawa tê zanin di sala 1979'an da, bi avabûna KOMKAR'ê ra, di diroka Kurdistanê da yekemin car Federasyoneke karkeran hat saz kirin. Ji roja damezrandina xwe heta iro, KOMKAR bêwestan ji bo mafên karker û multeciyên Kurd li Elmanya Federal xebiti. Li aliyê dîm, ew li dervayi welat bû dengê gelê Kurd, xwe bi dost û dijminan da bihistin. Zordesti û hovitiya dagirkerên Kurdistanê aşkere kir, li diji wan sekini. KOMKAR bi wextê ra bû nîmûneyeke baş ji bo xebata rêxistinî ya karker û multeciyên Kurd. Wê bi gelek xebatên curbicur, pîralî xizmeta zîman û çanda gelê Kurd kir. Hêzên kolonyalist, ji xebat û kîrî-nên KOMKAR'ê bi awaki ciddî aciz bûn. Xebata rêxistinî ya Kurdan bi vi

awayi, li dervayi welat, ji kolonyalîstan ra bû serêşîyeke mezin. Lema, xasma hukumeta Tirk, ji bo sekinandina xebatên KOMKAR'ê gelekî cehd kir. Zeman zeman ji hukumeta Elmanya ji alikari stend. Astengi derxistinê pêşberî komel û komiteyên KOMKAR'ê. Lê zehmet-kêşên Kurd ên şoreşger, bi zaneyî û bî rîk xebata xwe domandin, li ber dijwariyan destgîrêdayî neman. Bêşik ji vir şunda ji xebat wê dombîke, her biçe xurttir bibe.

Komcivina KOMKAR'ê ya dehan carekî disa da xuyan, ku xebata tevayî xurtbûn e. Serkevtin û serfirazî bî xebata rêxistinî û şoreşgerî dibe.

Di sala xebatê ya 10'an da, em ji KOMKAR'ê ra serkevtinê nû, û rêxistinê hin xurttir daxwaz dikin.

Pêşeroj ya gelê me ye!

Biji azadi, bîmre koletî!

Biji KOMKAR!

Mesaja İsmail BEŞİKÇİ

Ez dı xebatên komcivînê da ji KOMKAR'ê ra serkevtîman daxwaz dîkîm. Ji hemû hevalan ra silav û evinên xwe bî rê dîkîm Bî vê wesilê, ez kêrhati dibinim ku van çend ramanên xwe bêjim.

Mîstefa Kemal, dî civînekê da, ji endamên Sazgeha Tarîxa Tirk ra weha gotiye:

"Me erdê Balkanê çima wînda kir? Tenê yek sedemeki vêya heye. Ew ji avabûna sazgehên zîman in, ku ji aliyê sazgehên lêkolînê ên Slavi hatine saz kirin û dema wan sazgehên tarîxa kesên dî nav me da nivîsandin û şûra millî hîşiyar kirin, hîngê em ji Balkanan hetani sinorê Trakyayê paşva vekîşîyan." (Enver Behnan Şapolyo, Komcivîna zîman ya îstîsnai 1951, Ankara 1954, rûp: 54. Yê ku behs dîke: Utkan Kocatürk, Atatürkün fikir ve düşünceleri, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1971, s: 165)

Pêwîst e meriv bala xwe baş bide ser fikir û ramanên Mîstefa Kemal yên ku wi derbarî zîman, çand, şûra millî, dirok û hwd. da gotiye. Mesela derheq fikra jorin da, meriv dîkare bigihije du encaman. Ya yekemin, derheq xebat û tedbirên wan milletan da ye ku naxwazîm bîndest bîjin.

Ew milletana pêwîst e li zîmanê xwe, li diroka edebiyat û çanda xwe xwedî derkevîm. Mîstefa Kemal, piştî da-

mezrandîna Komarê (Cumhûriyet), pêvajoyeke (proses) weha daye destpêkirin. Elfabeya Tirkî ya nûh hatiye saz kirin, sazgehên lêkolînê wek Sazgeha Zîmanê Tirkî, Sazgeha Dîroka Tirk hatine avakirin. Dî zanîngan da ji bo lêkolînê destbî xebatê kirine. Bî siyaseta wan a perwerdegariyê û çandê nivîsên cîwan, dî vê meylê da hatine gîhandin.

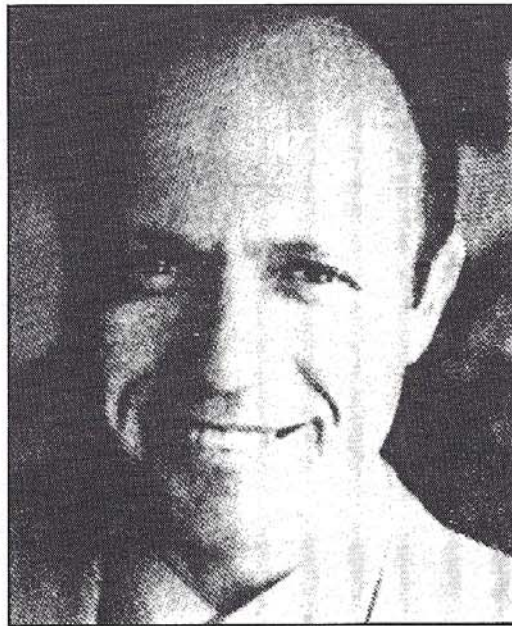
Lê belê ji wan gotînan, meriv dîkare encameke dîn ji derxe. Ew ji ev e: Eger dîxwazî milleteki dî bî bandora netewî da bîhêli, eger, dî welateki da berdewam kirîna kolonyalizmê ji

bo te pîr gîring be, hîngê divê tu wi milleti bê elfabe bîhêli. Divê tu pêşketîna zîmanê wi, edebiyata wi, lêkolîna tarîxa wi milleti qedexe bîki. Tê rê li ber bigri ku ew gel negihîje şûra netewî. Çimki eger bigihîje şûra netewî, hîngê wê bîxwaze tarîxa xwe, jîyana xwe bîji, hukmê te nasnake û wê li dîji te rabe.

Aha, bî avabûna Komarê ra, qedexekirîna zîmanê Kurdî, astengiyên li ber zîmanê Kurdî, edebiyata Kurdî, gerek e dî nav vê çarçovê da bête hêjandin (qîmetkirin). Bî rastî rûyê dîm ê vê siyaseta han, ku nêzîkî 70 salan e bî zaneyî û bî rîk tê ajotîm, dîde xuyan ku ew bûye astengi, da ku Kurd negihîjin şûra netewî, hîşiyarbûna netewî dereng bîkeve. Ji bo vê ji çî qedexe hene, hatine fîkrandin û bîkaranîm. Ji bo ku tu rêç û şopek ji zîmanê Kurdî, edebiyata Kurdî, tarîxa Kurdî nemîne, wan her tîşt

kiriye. Nedayîna destûra navên Kurdî ji zarokên Kurdan ra, guherandîna navê gund û herêman, ji van tîştan tenê çend nîmûne ne...

Serwerên dewlet û hukumeta Tirk, derbarî Tirkan da, bî şewq û kêfxweşî behsa armanca siyaseta xwe ya perwerdegari û kulturê dîkîm. Hemû weşan, radyo, TV, sinema û hwd. dî vi wari da tînen xebîtandin. Siyaseta xwe ya derbarî Kurdan da ji her bî wi şeweyî, bî rîk û

zaneyî dîdomînîm. Lê tu wextekê ev armanca na nayên aşkere kirin, tenê fiilên tînen kirin. Mesela, ew tu wexteki programeke weha aşkere nakîm: "Ji bo qedexekirîna zîmanê Kurdî, her cûre tedbir wê bête stendîm." Weha nabêjin, lê armanca siyaseta perwerdegari û kulturê ya ku tê ajotîm, dî wê tûşê da ye, da ku zîmanê Kurdî bête tunekirin.

Gelo fikrên Mîstefa Kemal li ser zîman, dirok, serxwebûna netewî, perwerdegari û kulturê û pêkanîna van fikran, ji bo Kurdan çî ifade dîke? Vejandîm, lêkolîna vê babetê, gerek ji

Kurdan ra bibe wezifeyeke giring. Pêwîst e hevrikiyên (dijayeti) navbera gotman û rewşa praktikê, bî balkêji lî ber çawan bête raxistin. Tîştên ku hatne gotin, jî aliyê Tirkan va û jî aliyê Kurdan va çî ifade dîke, pêwîst e cuda cuda bî tehqîqkîrîn. Divê astengi û qedexa bî pêpezkîrîn. Lî vîr hêza herî mezin, bêşik ilm e. Ilm divê herî bîkarîbe ideolojiya fermî rexne bîke. Kê hewceyî ilmê ne, ew wê dî-frînin. Kurd gelekî hewceyî ilmê ne.

Dî vî wîrî da, ez bî ked û xebata KOMKAR'ê, û çawa ew dî ser astengi û qedexeyan ra gav dîke, jî nêzva hayedar im. Ez van xebatên han bî serbîlîndî bîbir tinim.

Dî vî wîrî da, ez jî xebata KOMKAR'ê ra serkevîtin û serfiraziyê daxwaz dîkîm.

Disa jî hemû hevalan ra slay û evin.

Ankara, 14 Heziran 1988

NAVÊ AZİZ NESİN JI KETE LİSTA "PARVEKARAN"

Berî çend mehan nîvîskarê mîzah ê bî nav û deng Aziz Nesin, siyasetvan M. Ali Aybar û roj-namevan Fatma Yazıcı jî ber beyanên xwe ketin ber topa dewleta Tirk a faşîst. Gelo wana Tirkîyê fîrotîbûn, lî ser hesabê welatek dîn casûsî kirîbûn, insanan kuştîbûn..., ku ewqas bî hêrs û lez dawê lî wan hatîbû vekîrîn? Çî kirîbûn ku jî 7 heta 15 sal ceza jî wan ra dihate xwestîn?

Wana "gunehkariyek" pîr mezin kirîbûn! Lewra dî beyanên xwe da hebûna Kurdan û mafên wan ên "çandî" parastîbûn. Ne zêde ne jî kêm!..

Beyana Aziz Nesin: "Dî çarçewa welatek yekpare da, divê hebûna gelê Kurd, zîmanê wî yê çihê û çanda wî wek rastiyeke îlmî bête qebûlkîrîn, qanûnên heyî lî gor van rastiyan bête guhartin. Divê gelê Kurd bigihê mafên xwe

yê çandî (kulturi).

Herweha beyanên M. Ali Aybar û Fatma Yazıcı jî, dî vî çarçevê da ye.

Mehkema berdewam dîke û çîqas dîçe dawê girantîr dîbe. Dî mehkema dawî da raporekî wîsa balkêş hate pêşandan ku Aziz Nesin, lî pêşberî Mehkema Parastîn a Dewletê (DGM) yekî jî xwe hostatîr pêşanda û hostatiya wî bî van gotman qebûl kir: "Dîlpakî ne pêwîst e. Ez dî çapa dînê da, dî warê mîzahê (pêkenin) da bî nav û deng im. Lê bî rasti tîşteki weha nedîhat bîra min jî."

Ew kesê ku jî Aziz Nesin jî hostatîr bû û bî mîzaha xwe, bîbuhurîn bî "rapor"a xwe Aziz Nesin şaş û metal dihîşt ki bû û çî kirîbû dî carekî da nav û deng dabû. De nîha em guh bîdîm çîrokê:

Berya 12'ê Îlonê serbazek (sûbay), jî Qur-

maya Gışti (Daira Eskeri ya heri bilind) ya Tirkîyê ra raporek derheqa Kurdan da hazir dîke. Ev serbazê han pır "bî aqıl" û "tarixzan" bûye. Lewra dî derheqa Kurdan da wisa tiştêki kışî kirîye, ku ditnên wi bûye siyaseta fermi ya dewleta Tirkîyê. Qurmaya Gışti, serbazên qurmay lî Tirkîyê belav dîke û bî vi ditina "nû" tarixa Kurdan weha dide nasandin: "Dema ku Tirkmenên Rojhilatê Tirkîyê (Doxû) pêli berfa ku binê wi şîl, ser wi hışk kirine, ji binê piyên wan dengê "KART.. KURT.." derketiye. Herweha ji ber vê dengê han navê KURD peyda bûye û ji Tirkmenên Rojhilat ra gotine KURD."

Aziz Nesin, ev çiroka han bî bira hakim û sawciyên DGM'ê tine û weha dibêje:

"Her weha ji bo ku ez, ji wan 'Tirkmen'ên ku li ser berfê dengê KART.. KURT.. derdixin ra dibêjim KURD, ji bo ku ez mafên wan ên çandi diparêzim, li pêşberî we wek sûcdar tîm mehkemekirin".

Piştî Aziz Nesin aşkera dîke ku, "mehkeme ji alî sawciyê Stenbolê nehatiye vekirin, ew ji alî Weziriya Daxilî va hatiye vekirin!". û li ser vê babetê gotina xwe weha didomine: "Eger dî derheqa me da dawê nehatibûya vekirin, ew çax wê tenê çend hezar kes bî vê rastiye bîhîsiya. Lê bî vê mehkema han wê her kes pê bîhise". "Ezê dî duwerojê da iddia mehkema we û parastina xwe wek pirtûk biweşinim".

Nesin, "Bî ser ma da gul nayê avêtin. 10-15 sal hebsa me tê xwestin. Sawci, daxwaziya perwerdegariyek dervayi zimanê fermi wek propaganda qebûl dîke û dixwaze ceza bide min. Lî gelek derê Tirkîyê bî zimanê biyani perwerdegari tê kirin. Ew çax eywax lî hemû Tirkîyê hisên netewî qels dibe. Eger tenê Kurdî hisên netewî qels dîke, ew çax bila qanûnên heyî lî gorê vî rastiye bê guhartin". "Dema ku min got, 'bila hebûna çanda gelê Kurd bête naskirin, perwerdegari bête kirin, min negot bila zimanê fermi ne Tirkî be. Pirsgrêka Kurd tabû ye û rastiyeke ilmi ye. Rastiye ilmi bî qedexeyan nayên veşartin. Divê em bî hevra vî tabûyê ji holê rakin. Lewra ew rastiya ciwaki qalîkê xwe derzandîye".

Nesin, gotina xwe weha kuta dîke: "Wextê min ê tirsê derbas bûye. Ez rûsipikîna xwe ji naxwazim. Vaye welat, vaye sawci, vaye ez, vane Kurd û hûn. Hûn çawa dixwazim, wisa bîkî".

Her weha dewleta kolonyalist, nijadperestiya xwe bî hemû awayan didomine. Dev ji kûrmê xwe yê berê bernade, ji rêçîka pêşiyên xwe dernayê. Bî hemû rûşî û reziliyan raziye lê ji qebûlkîna Gelê Kurd ra ne razi ye. Ew ketiye avzêlêki wisa ku, lî kijan alî xwe dilvîne hnek dîm ji newqî avzêlê dibe. Her weha êdî xilasiya wi ji avzêlê tune, lewra êdî ji navê berjor hatiye daqurtandin.

(Dûmahika rûpelê 19'an)

Ji Gernama EWLIYA ÇELEBÎ

hatin kışandin, ji deryayê dilopek, ji tavê ji zerreyek ninbû. Her weha Yezîdî, heta vî derecê dewlemend û zengin bûn. Lewra ji bûyera Kerbelayê virda ewana dixwarim û vedixwarim; û dî navbera wan û tu milûkeki da bûyerek çenebûbû, tu tiştêki wan nehatibû rexnekirin.

Gotina dawî ew e ku Melek Ahmet Paşa, 1060 tûr mal, 11 kis xelekên zêr, 3000 tîfîngên çûre çûre, 300 bar ipekên rengin, bî sedan barên barûda reş, 300 hêstir, 1800 keç û xor-

tên ciwanên dil û bê hesab qumaşên bê emsal bî dest xîst û ji dehan yekê van xenimetan wek zekata Sultan jê ra ma. Xenimetên ku para mir û maqûlan, kesên lî ser kar û gaziyên musulman ra ket, bê hed û hesab bû û hed û hesabê malê Firavûnan her Xwedê dîzanibû.

Dî her kon û şikeftî da pênc - deh mîr û jin û dil hebû. Pez, dewar û gamêşên wan tune bû, lê hêstir û bîzînen wan gelek bûn.

KINCÊN SPORÊ YÊN SÊ-RENG

2

VAZGAL

Îro serê sibê esker û polêz girtine ser otêlê, mirovek û nexweşekî wi ku jî Mêrdinê hatibûn hildane birine. Îro jî yekî bî êşkence kuştine, li ser vê yekê hatin hemû mirovên ku li otêlê dixebitin jî pirsiyaran derbaskirin, lema ez derengi mam. Tu caran dest jî me Kurdan nakşinim.

DAYİK

: (Hêrsa xwe li Eysê tine) Êwana jî bî emran dikim, nanê wan jê tê. Tu çîma dipeyivi, ewên girti birayê te ne, bavê te ne?

EYŞÊ

: (Geziyê jî dest datine erdê, serê xwe radîke li diya xwe dînhêre, bî dengêki nermîk) Ça jî min ra çî? Êwana jî Kurd in û wek me xîzan in, serda jî rebenê nexweş bû, aqlê min qet nabire ku ew mirovan jî tîştekan ne rê çêkîrine. Usa ne çîma êşkence kirin û kuştin? (Disa dengê xwe nîzm dîke) Yadê, ez gori! bînhêre bavê min jî, jî me dîr e, li Stenbolê ne mîr ne jî dixebite. Tîştekan weha binne serê bavê min tê çî bêjî? Heya iro me tu bihist ku lawê dewlemend an axakî birine kuştine? na xêr tenê belengazên wek me dibin kut-seqet dihêlin an jî dikujin...

DAYİK

: Erê, erê! disa destpê meke...

(Deri tê kutan û yekî bî qirawat (qiltk) serê xwe dirêjî odê dîke. Bêyî ku kes bîbêje "keremke" dîkeve hundir, bî Tirkîyeki Stenboli xeber dîde).

MUXBÎR

: Kolay gelsin teyze (Çavê xwe li malê zûtirki dîgerine, li Eysê dînhêre, Eysê serê xwe lê dîghuje, geziyê hildide disa malê paqij dîke), (Seyrê jî cîda radîbe)

DAYİK

: Buyır Cemal efendi. Bu mal seba we mağula degil, lō disa buyır.

MUXBÎR

: Yok teyze tüccarlar kulübüne gidiyordum bir uğrayayım dedim. (Disa li Eysê mēze dîke) Ayşe senin için iyi bir iş bulacağım, yarın bana uğra.

EYŞÊ

: (Bî Tirkîyeki baş) Sağol ben işimden memnunum.

MUXBÎR

: Uğra pişman olmazsın (Bî pici dîkene) Hem bu günlerde Kürtçülere dikkat et seni de yoldan çıkarmasınlar. (Aliyê deri dîçe, vedigere disa çavê xwe li malê dîgerine û derdîkeve der.)

EYŞÊ

: Caşê kurê çaşa, bî aqlê xwe wê min bitirsine û bixapine. (Bê dengî deri tê kutan, xort û keçek serên xwe jî deri dirêjî hundir dîkin, keçik dîkeve odê, bî serê xwe silav li wan dîke)

KEÇİK : Xwişka Eyšê! Omer lı mal ni-ne?

EYŞÊ : Na, hûnê çı bıkm?

KEÇİK : İşev wê ser Baxlera bıgrın, me go em we agahdar bıkm.

DAYİK : (Bı çavek hêrs û kin lı wan dın-hêre) Tıştek me yê veşarti, dızı tune ye. Lêxm herın!..

EYŞÊ : (Dikeve mabeyna wan) Sıpas, hûn zêde ji lı diya mın nenhêrin.

XORT : Hewce ye ez bo alikariya we lı vıra bımınım? (Seyrê destê xwe, wek "lêxm bıçımın bıçın, dı-hejine),(Xort bı destê xwe gazi keçikê dike) Em bıçım, de xatirê we. (Herdu ji odê derdıkevın, dı-çım).

(Lı derva teqe reqa piyan e, ku ça wana gelek deng tên. Seyrê diçe ber pencerê, derva mêze dike, vedigere ji Eyšê dıpirse.)

DAYİK : Omer lı kijan cehenemê ma? Dıbe ku tıştek hate seri?

EYŞÊ : (Ew ji meraq dike lê nişani diya xwe nade) Meraqa meke, ki dızane lı kijan kuçê lı pey holê dıbeze. (Jı aliyek ji quncikên malê mêze dike, lı ciki kaxizek dıbıne, dıxwıne û dıdıvine. Seyrê dıbıne, ji dest dıgre lı koşa odê dışewıtine.)

DAYİK : Hûn ji ketıne nav vi şıxuli, hûnê serê me bıxıne nav xaxê gıran. (Wê gavê Neriman bı lez dikeve odê)

NERİMAN : Jı nuha va seyê xwe yên sivil şandıne mehella me. İşev diyare dor yê me ye. (Nêzikê Eyšê dıbe, dızika qıse dike, bı dest û serê xwe nava malê nişan dıde. Seyrê ketıye nav malê kaxız dıgere û rojnameyek rojane ê sermiyandaran dıbıne -Hurriyet- ji hêrsan dıdıvine) Seyrê! ji wana tu bela nayê serê me, jê netırse, ewana yên wana nın.

DAYİK : Tu kaxız êdı naxwazım bıkeve mala mın. (Herduyan dınhêre)

EYŞÊ : Bı pırtúk û rojname şewıtandınê tu kes xılas nabe yadê. Ewana bıxwazım, kaxizek dıkarım

daynım an ji bê kaxız ji me bıgrın bıbın.

DAYİK : (Rojnama dırandı davêje aliyek û dıpeyive) Na, naaa, ne wılo ye. Kaxız lı mal nebinım tu kesi bı zorê nabın. (Serapê dı nav toz û xubarê da Omer dikeve hundır)

OMER : Merheba xatiya Neriman, çawa yi? Jı Evdo tu xeber heyê?

NERİMAN : Çı xeber hebe Omer! Cara çuyi em çüne ziyaretê, nehiştın em hev bıbinım. Usa tê xuyan ku dısa humber van segbavan xwe bırçı dıhêlın, nan naxwım.

OMER : Mın ji bihist, dısa lı zıندانê da êşkence destpêkırıye.

NERİMAN : Kingê bırine ku, dısa destpêkım

EYŞÊ : Dema wana nehiştım tu Evdo bıbını, we çı kır?

NERİMAN : Pêşiyê em ji eskeran tırsıyan. Paşê jınek ji nav me qırıya, got: "Kurê mın lı hundır dıkujın, bıhêlın ez lawê xwe bıbinım" û xwe avite aliyê deri ku bıkeve hundır. Esker bı kundaxê tıvıngan lêxıstın, wê çaxê em tev qırıyan û me deng da hev. Bı eskeran va pevçün. Lê hın esr hebün tev nedıbün û heq dıdane me.

OMER : Jı we tu kesi gırtın?

NERİMAN : Xwastın lê em bı hevra humber wana sekının, ewana ji paşê ji me qerın. (Heta wi çaxi Seyrê guh dıde, dema Neriman dıseki-ne ew bı meraq dıpirse.)

DAYİK : Paşê çı bû?

(Her sê ji dızuvırın aliyê Seyrê)

NERİMAN : (Bı ken) Paşê em tev bı aliyê qolorduyê va meşıyan, lı ber derê wana me dısa bı hevra qısekir. Zabıtek derket gote me: "Hûn herım ezê bıpırsım çıka çı búye, çı qewımıye? Carek dın hûn dıkarım mırovên xwe bıbinım".

EYŞÊ : Her tım usa dıbêjm, lê derewan dıkım.

NERİMAN : Belê rast e, em ji dızanın, lê ji destê me çı tê? Pıştıre ji Seyran-tepe heta bajêr em tev hatın û dıre da qırıyan, derheqa êşkence û xwebırçihıştına gırtıyan da me mılet agahdar kır.

BANGA NAVNETEWÎ JI BO PARASTINA ÇANDA KURDÎ LI TIRKIYÊ

Dî 29'ê Heziranê 1988'an da êlanek Enstîtuya Kurd Lî Fransa, hate belavkirin. Ev êlan bî armanca "serbestkirina zîmanê Kurdî, rakirina qedexeyan lî ser çanda gelê Kurd, bî ci anina mafên demokratîk û insani" hate weşandin. Bî vê êlanê ra kampanyayek navnetewî hatiye vekirin û jî niha va bî hezaran kesên navdar û sazi bî imzayên xwe beşdari vê kampanyê bûne, wek serokwezîr, wezîr, parlamenter, diplomat, siyasetvan, hunermend, nivîskar, rojnamevan, curbicur sazi û w.d... Bî kurtî kampanya, lî seranserî dinê piştgiri dibîne û roj bî roj firehtir dibe. Dî destpêkê da kampanya, tevî navê 430 imzaavêj hate weşandin. Jî van imzaavêjan : 5 wezîr, 216 parlamenter, 15 wezîrên kevn, 24 kesên ku xwedi Xelata Nobelê ne, nivîskar, zanyar, rojnamevan, hunermend û w.d.

Ev banga han û lista navê beşdarên kampanyayê, dî 29 Heziran 1988'an da dî rojnama LE MONDE (Fransa) û lî Emrika dî rojnama

INTERNATIONAL HERALD TRIBUNE da hate weşandin. Wek tê zanîn, ev rojnamên han dî dinê da tîn naskirin û dî van rojnaman da bî firehi weşandina vê kampanyayê, balkêşî û giringiya kampanyayê dîde xuyakirin. Bêşik ev kampanya bala dewleta dagirker ya Tirkîyê û gelek rojnamên Tirkîyê jî kişand. 30'ê Hezîrana 1988'an da Hurriyet: "Kampanyayek kustah", Tercuman: "Kampanya imzayê ya parvekaran", Sabah: "Parvekar lî her derê cihanê imza berevdikîn" û hwd. nijadperestîya xwe nişan dan û jî exlaqê insani û rojnamevanî dîr tewreki nişan dan.

Lî gor agahdariyê, ev kampanyaya han bî munasebeta qedexekirina zîmanê Kurdî lî Tirkîyê (3.3.1924), hatiye vekirin û armanca wî dî dawîya êlanê da weha hatiye xuyakirin: "Heta gelê Kurd negihê mafên xwe yê çandî wê ev kampanya berdewam bike".

Em, lî jêrê lista beşdarên kampanyayê ya bî inglîzî dîdîn.

Wek hemû cîvakên insanan, gelê Kurd jî xwedi mafê parastin û pêşandana mirata xwe ya çandî û şexsiyeta xwe ye. Çanda gelê Kurd digihê kûraya hezar salan û ew beşek jî çanda cihani ye. Tarixa vê çanda han, berhema sedsalan, berhema nîfşên insaniyetê ye û wek hemû çandan (kulturan) layiqê rûmet û parastinê ye. Jî ber vê yekê ye ku, ev şexsiyetên ku lî jêr imzayên wan hene, dî rêberîya Peymana Koma Milletan, Daxuyaniya Cihani ya Heqê Mirovati û peymanên navnetewî yê derheqa mafên mirovî da, lî diji hemû cûre neheqîyan radiwestin û jî rêvebirên dewleta Tirk, serbestkirina zîmanê Kurdî û rakirina qedexeyên ser çanda gelê Kurd daxwaz dikin.

INTERNATIONAL APPEAL IN DEFENSE OF KURDISH CULTURE IN TURKEY

Like every human community, the Kurdish people have the right to preserve their cultural heritage and to freely express their identity. The Kurds' ancient culture is part of the world's cultural patrimony. The product of centuries of history, the work of generations, it deserves, like all other cultures, respect and protection. That is why the undersigned, guided by the principles proclaimed in the United Nations Charter, the Universal Declaration of Human Rights and the international covenants on human rights, opposed to all forms of intolerance and discrimination, concerned with justice and democracy, urge the Turkish authorities to abolish all constitutional and legal bans on the use of the Kurdish language and, more generally, on all cultural expressions of the millions of Kurdish citizens of Turkey.

PRIX NOBEL

Christian B. ANFINSEN, USA ; Kenneth J. ARROW, USA ; Herbert C. BROWN, USA ; Herbert A. HAUPTMAN, USA ; François JACOB, France ; Sir John KENDREW, Grande Bretagne ; Jean-Marie LEHN, France ; Salvador E. LURIA, USA ; André LWOFF, France ; Mairead Corrigan MAQUIGRE, Irlande ; Louis NEEL, France ; Adolfo PERES ESQUIVEL, Argentine ; J.C. POLANYI, Canada ; Ilya PRIGORIN, Belgique ; Carlo RUBBIA, Italie ; Claude SIMON, France ; Desmond TUTU, Afrique du Sud ; S. VANDER MEER, Pays-Bas ; George WALZ, USA ; Elie WIESEL, USA.

ARTISTES

Nestor ALMENDROS, Argentine ; BARBARA, France ; Maurice BEJART, France ; Ingmar BERGMAN, Suède ; Jane BIRKIN, Grande Bretagne ; Juan CEDRON, Argentine ; Gérard DEPARDIEU, France ; Miguel Angel ESTRELLA, Argentine ; France GALL, France ; Francis GIROD, France ; Roger HANIN, France ; HIGELIN, France ; Malak-Djahan KHAZAJI, Iran ; Parviz KIMIYAVI, Iran ; Catherine LARA, France ; Ariane MNOUCHKINE, France ; Yves MONTAND, France ; Hugo SANTIAGO, Argentine ; Ettore SCOLA, Italie ; Mrinal SEN, Inde ; Fernando SOLANAS, Argentine ; Bertrand TAVERNIER, France ; Frères TAVIANI, Italie ; Gian Maria VOLONTE, Italie.

ECRIVAINS ET JOURNALISTES

Rodney AITCHTEY, Grande Bretagne ; Hani AL-FIKAIKI, Iraq ; Kadim AL-SAMAWI, Iraq ; Rafael ALBERTI, Espagne ; Jorge AMADO, Brésil ; Giancarlo ANGELONI, Italie ; Pire Ernesto BALDUCCI, Italie ; Salim BARAKAT, Syrie ; Ruben BAREIRO-SAGUIER, Paraguay ; Caroline BEHR, Grande Bretagne ; Marshall BERMAN, USA ; Jean BERTOLINO, France ; Claude BOURDET, France ; Robert BRECHON, secrétaire du Pen Club français ; Gérard CHALLIAND, France ; Didier DECOIN, France ; Régine DESFORGES, France ; Margret DRABBLE, Grande Bretagne ; Umberto ECO, Italie ; Salim FAKHRY, Iraq ; Jean-Pierre FAYE, France ; Michel FLEURET, France ; Lady Antonia FRAZER, présidente du Pen Club britannique ; Marisa GIOFFRE, USA ; Victoria GLENDENING, Grande Bretagne ; André GLUCKSMANN, France ; Alan GUNSBURG, USA ; Nora GUTTMAN, USA ; HAJI-SEYED-DJAVADI, Iran ; Marek HALTER, France ; Michael HOLROY, Grande Bretagne ; Bernard LANGLOIS, France ; Claude LANZMANN, France ; Penelope LIVELY, Grande Bretagne ; Joyce LUSSU, Italie ; M. MAHJOUBI, Iran ; Eduardo MANET, Cuba ; Claude MAURIAC, France ; Emily Arnold McCULLY, USA ; Arthur MILLER, USA ; Juliette MINCES, France ; Alberto MORAVIA, Italie ; Abdul-Rahman MUNIF, Arabie Saoudite ; Jan MYRDAL, Suède ; Esmail NOORIALA, Iran ; Manuel Zapata OLIVELLA, Colombie ; Juan Carlos ONETTI, Uruguay ; Grace PALEY, USA ; Octavio PAZ, Mexique ; Gilles PERRAULT, France ; Harold PINTER, Grande Bretagne ; Augusto ROA-BASTOS, Paraguay ; Bernice Ruth RUBENS, Grande Bretagne ; Severo SARDUY, Cuba ; Tom STOPPARD, Grande Bretagne ; René TAVERNIER, vice-président international du Pen Club ; Hélène TOURNAIRE, France ; Kathryn WATTERSON, USA ; Linda WOLFE, USA ; Sa'di YOUSSEF, Iraq.

UNIVERSITAIRES

Samuele Sabino ACQUAVIVA, Université de Padoue, Italie ; Richard ADAMS, Université du Texas, USA ; Jalal Sadiq AL-ADM, Université de Damas, Syrie ; Hadi AL-ALAWI, historien, Iraq ; Michel BANKS, London School of Economics ; Hanna BATATU, Georgetown University, USA ; Cyril BELSHAY, Université de British Columbia, Canada ; M. BENCHKH, Université d'Alger ; Terry CANNON, Thames Polytechnic, Grande Bretagne ; Gustave CHOQUET, membre de l'Académie des Sciences, France ; Claude COHEN-TANNOUDJI, professeur au Collège de France ; Harvey COX, Université de Harvard, USA ; Vincent CRAPANZANO, Université de Columbia, USA ; Stanley DIAMOND, New School for Social Research de New York, USA ; Lion EISENBERG, Harvard Medical School, USA ; Didar FAWZY, historienne, Egypte ; Roderick FLOUD, Birkbeck College, Grande Bretagne ; René GALLISSOT, Université de Paris ; Burhan GHALJOUN, sociologue, Syrie ; Myriam GOHEEN, Université de Harvard, USA ; Mahdi HAFEZ, économiste, Syrie ; Fred HALLIDAY, London School of Economics ; David HAMLIN, Birkbeck College, Grande Bretagne ; Mohammed HARBIL, historien, Algérie ; Hans-Georg HEINRICH, Autriche ; Guy HERAUD, Université de Pau, France ; Paul HIRST, Birkbeck College, Grande Bretagne ; Mark HOFFMAN, London School of Economics ; François HOUTART, Université Catholique de Louvain, Belgique ; Deell HYMES, Université de Virginia, USA ; Edmond JOUVE, Université de Paris, France ; Edgar LEDERER, Membre de l'Institut, Linda MAYOUX, Cambridge, Grande Bretagne ; Pierre METGE, chercheur, France ; Alexandre MINKOVSKY, professeur honoraire à l'Université René Descartes, France ; Maxime MOLYNEUX, Exeter University ; Théodore MONOD, membre de l'Institut, France ; Lucia MORA, Université de Castilla-La Mancha, Espagne ; Kichiro NAKAHARA, Université de Tokai, Japon ; Andrei NICOLAI, professeur ; Michel ORIOL, professeur, France ; Roger OWEN, professeur, Grande Bretagne ; Nasser PAKDAMAN, Paris VII, France ; Antonio PAPISCA, Université de Padoue, Italie ; Gérard PIERRE-CHARLES, sociologue, Haïti ; Maxime RODINSON, Ecole pratique des Hautes Etudes, France ; Julio RODRIGUEZ-PUERTO-LAS, Université autonome de Madrid, Espagne ; Laurent SCHWARTZ, mathématicien, France ; Léon SCHWARTZENBERG, oncologue, Faculté de Médecine de Paris, France ; William A. SHACK, Université de Californie, USA ; Michael M.J. SISCHER, Université de Huston, USA ; N. SMITH, vice-doyen de Harvard Law School, USA ; Paul Patrick STREETEN, directeur du World Development Institute, USA ; Eugenio SUAREZ-GALBON, Université de Madrid, Espagne ; L.V. THOMAS, la Sorbonne, France ; Germaine TILLION, sociologue, France ; Alain TOURAINE, sociologue, France ; Amando URIBE, professeur, Chili ; Peter UTTING, Essex University ; Carmen VERGARA, Université de Madrid, Espagne ; Pierre VIDAL-NAQUET, historien, France ; Paul VIEILLE, sociologue, CNRS, France ; Richard VOKES, Kent University, Grande Bretagne ; Kazuo YAMAUCHI, Université de Tokai, Japon ; Sami ZUBAIDA, Birkbeck College, Grande Bretagne.

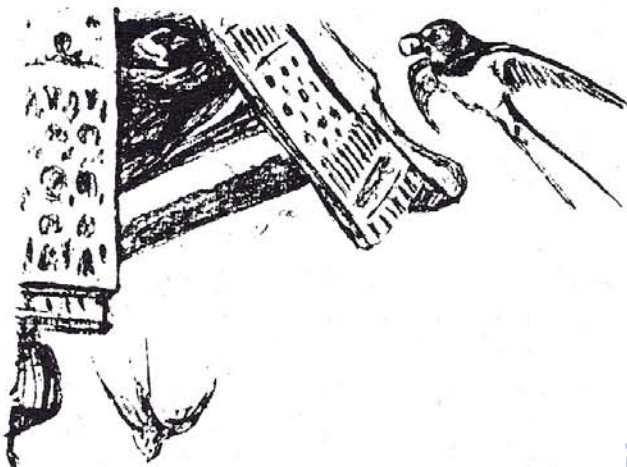
AINSI QUE :

Gianfranco BARTOLINI, président du Gouvernement régional de Toscane, Italie ; Baroness Tessa BLACKSTONE ; Alberto BRASCA, président de la Province de Florence, Italie ; Bernard DORIN, ambassadeur de France ; Jacques GAILLOT, Evêque d'Evreux, France ; Luciano GUERZONI, président de la région Emilia-Romagna, Italie ; Dr Silvius MAGNAGO, président du Sud-Tyrol, président du SVP, Italie ; S. PATJN, gouverneur de La Haye, Pays-Bas ; Alfonsina RINALDI, maire de Modena, Italie ; Antoine SANGUINETTI, amiral, France ; Philippe TEXIER, magistrat, France ; Dr Luis ZINGERLE, président de la région du Trentin, Sud-Tyrol, Italie.

CETTE CAMPAGNE D'OPINION SE POURSUIVRA JUSQU'A CE QUE LES DROITS CULTURELS
DES KURDES SOIENT RECONNUS. ADRESSER SIGNATURES ET SOUTIEN FINANCIER A :
INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 PARIS. Tél. 48 24 64 64.

ZAROK

TOLSTOY

Wergerandin ji Tirki: X. LEZGİN

ÇIVİK Û HECHECK

Ez li eywanê rûniştibûm, min li hêlina hecheckan ya li binê sivingê dimhêri. Min dit herdu hecheck, li dû hev ji hêlinê derketin firiyan û çûn. Hêlina wana vala ma.

Piştî ku ewana çûn, ji ser banê çivikêk bi telaş û heyecan baskên xwe çirpand û hate xwarê, li ser hêlina hecheckê dani. Li der û dora xwe nihêri. Disa baskên xwe bi çalaki çirpand û xwe berda hundirê hêlinê. Piştî qaseki serê xwe ji hêlinê derxist derva çik çik çik destbi xwendinê kîr.

Dî sera pîr derbas nebû, ji hecheckan yek şûnda veşariya. Kîr ku bikeve hêlina xwe, nihêri û mêvanê nevwendi dit. Bî dengêki bilind, heta jê hat, destpê kîr kîre qije-vij. Baskên xwe dîçirpand û dî ciyê xwe da mina hêlekaneki dihejand. Paşê firiya û ji wir dûrket.

Lê çivik hêj dî hêlinê da bû û dîxwend: çik çivik, çik çivik.

Paşê refek hecheck nişkava li pêşiya hêlinê xuya kîr. Te dîgot belki hatine û dibêjin ka hela em çivikê bîbinin. Paşê çawa hatibûn wisa ji firiyan û çûn.

Mina ku ev yeka han ji çivikê ra qet ne xem bû. Serê xwe li vi ali wi ali dîzîvirand û çik, çik, çik dîxwend.

Hecheck disa hatin, nîzam, tiştêk bi hêlinê kîrin, firiyan û çûn.

Weha çuyin û hatina wan bê sedem ne bû helbet: Her yek ji wan, dî nav nîkulan da piçek çamûr dîhatin û dîhatin, gîşkan bi hevra hêdi hêdi devê hêlinê dîxitimandin.

Dîfiriyan û dîçûn, disa dîhatin, her car devê hêlinê bêtir dîhûnandin, dîgirtin teng dîkîrin û teng dîkîrin.

Pêşiyê serê çivikê ji derva xuya dîkîr. Paşê êdi tenê nîkulê wê xuya dîkîr. Dawiya dawiyê tu tiştêki wê nedîxuya êdi. Çivik dî nav wi diwarê hûnandi da mabû.

Hecheckan ji dîkîrin qije-vij û li dora xani dîzîvirin.

KEVIRÊ GIRANBIHA

Rojeki gundiyeke kevireki giranbiha dibine. Ez çî bikim? xwe bî xwe difikire. hildide dibe ba mir.

Xwe dîghine koşkê, jî dergevanan dîpirse ka ew çawa dîkare mir bîbine.

Yek jî dergevanan dîxwest bîzanibe gelo gundi çîra dîxwaze mir bîbine. Gundi jêra rasti eşkere got. Hingê dergevan:

–Pîr baş e, ezê te bîbim cem mir. Lê bî şerteki: Mir çî bîde te nivê wê tê bîdî mî, soz? got.

Gundi ev peyman qebûl kir, da pey dergevan û çûn. Mir ev kevîrê giranbiha girt û pîrsi:

– Bedêla vi kevîri tu çî jî mî dîxwazi ez bîdîme te?

Gundi:

– Pêncî şemaqî lî mî xî, perûya ku ez jî we dîxwazim gîşk ev e. Lê dîgel wi dergevanê 'ku ez anim cem we, peymaneke me heye: Her çî perûyê ku hûn bîdîne mî gerek e ez û ew lî hev parvekin. Lema jî wan pêncî şemaqan bîst û pênc şemaq para wi ye, dîvê lî wi xî, got.

Mir bî vê yekê geleki dîlxweş bû. ya digarên hêja da gundi û dergevan jî jî îş avêt.

XAÇEPIRS

10

2

3

3

1

4

5

8

7

9

1

5

8

10

4

6

7

2

